AUTHOR:

JORDANES, FL.

TITLE:

JORDANIS DE ORIGINE ACTIBVSQVE GETARVM

PLACE:

FREIBURG I. B.

DATE:

1882

Master Negative #

92-80666-11

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

943.02 Getica. 1882.
J76

Jordanes, ~~fl.~~ 6th cent.

Jordanis De origine actibvsqve Getarvm, edidit A. Holder. Freiburg i. B. und Leipzig, J. C. B. Mohr, ~~1895.~~ 1882.

2 p. l., 83 p. 12°. (Germanischer bücherschatz [v.] 5)

2-11502

~~D943.02~~ ~~Copy in German Reading Room.~~
~~J76~~

164724

Library of Congress, no. 10-5-48F

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 mm REDUCTION RATIO: 11 X
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 8-24-92 INITIALS BG
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

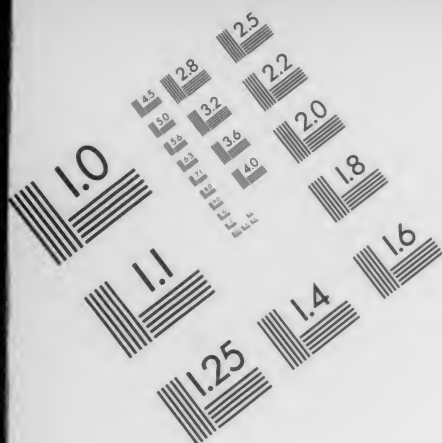

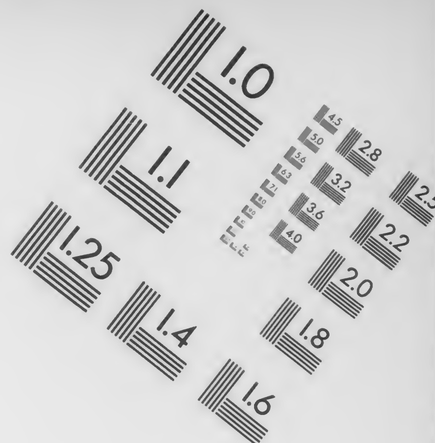
AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

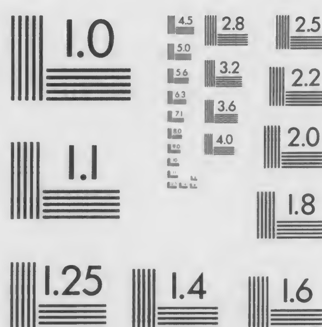

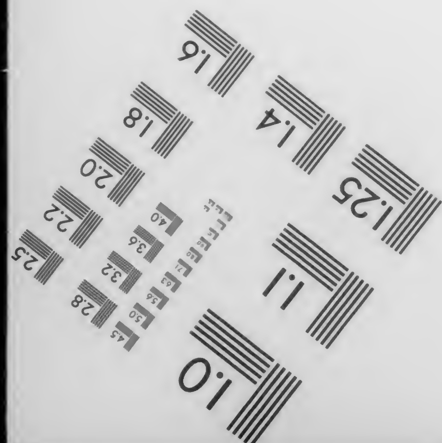

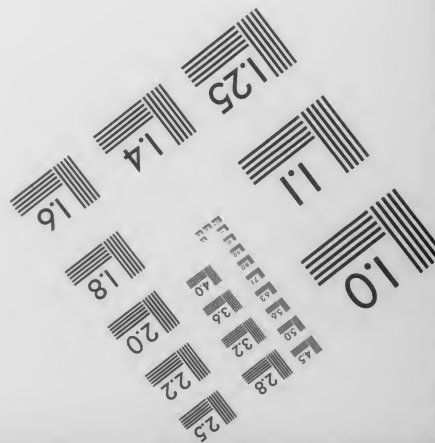
Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS

BY APPLIED IMAGE, INC.

GERMANISCHER BÜCHERSCHATZ

HERAUSGEGEBEN VON ALFRED HOLDER

5. 1 M. 50.

IORDANIS

DE ORIGINE ACTIBVSQVE GETARVM

EDIDIT

ALFRED HOLDER

FREIBURG I. B. UND TÜBINGEN 1882

AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR

(PAUL SIEBECK)

IORDANIS

DE ORIGINE ACTIBVSQVE GETARVM

EDIDIT

ALFRED HOLDER

FREIBURG I. B. UND TÜBINGEN 1882

AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR

(PAUL SIEBECK)

Druck von Gebrüder Kröner in Stuttgart

DE ORIGINE ACTIBVSQVE GETARVM.

Volentem me paruo subuectum nauigio oram tranquilli litoris stringere et minutos de priscorum, ut quidam ait, stagnis pisciculos legere, in altum, frater Castali, laxare uela compellis, relictoque opusculo, quod intra manus habeo, id est de adbreuiatione chronicorum, suades, ut nostris uerbis duodecim Senatoris uolumina de origine actibusque Getarum, ab olim adusque nunc per generationes regesque descendendo, in uno et hoc paruo libello coartem. Dura satis imperia, et tamquam ab eo, qui pondus operis huius scire nolit, inposita; nec illud aspicis, quod tenuis mihi est spiritus ad inplendam eius tam magnificam dicendi tubam. Super omne autem pondus, quod nec facultas eorundem librorum nobis datur, quatenus eius sensui inseruiamus. Sed ut non mentiar, ad triduanam lectionem dispensatoris eius beneficio libros ipsos antehac relegi. Quorum quamuis uerba non recolo, sensus tamen et res actas credo me integre retinere. Ad quos et ex nonnullis historiis Graecis ac Latinis addidi conuenientia, initium finemque et plura in medio mea dictione permiscens. Quare sine contumelia quod exegisti, suscipe libens, libentissime lege; et siquid parum dictum est, id tu, ut uicinus genti, commemoratis adde, orans pro me, frater carissime! Dominus tecum!

1.

Maiores nostri, ut refert Orosius, totius terrae circulum Oceani limbo circumseptum triquadrum statuerunt, eiusque tres partes Asiam, Europam et Africam uoca-

uerunt. De quo tripertito orbis terrarum spatio innumerabiles pene scriptores existunt, qui non solum urbium locorumue positiones explanant, uerum etiam, [et] quod est liquidius, passuum miliariumque dimetiuntur quantitatem. Insulas quoque marinis fluctibus intermixtas, tam maiores quam etiam minores, quas Cycladas uel Sporadas cognominant, in inmenso maris magni pelago sitas determinant. Oceani uero intransmeabilis ulteriores fines non solum describere quis adgressus non est, uerum etiam nec cuiquam licuit transfretare, quia resistente ulua et uentorum spiramine quiescente inpermeabilis esse sentitur; et nulli cognita, nisi ei, qui ea constituit. Citerior uero eius pelagi ripa, quam diximus totius mundi circulum, in modum coronae ambiens fines suos, curiosis hominibus, et qui de hac re scribere uoluerunt, perquaquam innotuit, quia et terrae circulus ab incolis possidetur, et nonnullae insulae in eodem mari habitabiles sunt, ut in orientali plaga et Indico Oceano Hippodem, Iamnesiam, Solis Perustam, quamuis inhabitabilem, tamen omnino sui spatio in longum latumque extensam; Taprobanem quoque, in qua, excepto oppido uel possessione, decem munitissimae urbes, decorant, sed et aliam omnino gratissimam Silefantinam, nec non et Theron, licet non ab aliquo scriptore dilucidas, tamen suis possessoribus affatim refertas. Habet in parte occidua idem Oceanus aliquantas insulas, et pene cunctis ob frequentiam euntium et redeuntium notas. Et sunt iuxta fretum Gaditanum haud procul una Beata et alia, quae dicitur Fortunata. Quamuis nonnulli et illa gemina Galleciae et Lysitaniae promuntoria in Oceani insulas ponant, in quorum uno templum Herculis, in alio monumentum adhuc conspicitur Scipionis, tamen, quia extremitatem Galleciae terrae continent, ad terram magnam Europae potius, quam ad Oceani pertinent insulas. Habet tamen et alias insulas interius in suo aestu, quae dicuntur Baleares, habetque et aliam Meuaniam, nec non Orcadas, numero XXXIII, quamuis non omnes excultas. Habet et in ultimo plagae occidentalis aliam insulam nomine Thyle, de qua Mantuanus (*Verg. georg.* I. 30) inter alia:

tibi seruiat ultima Thyle.

Habet quoque is ipse inmensus pelagus in parte arctoa, id est septentrionali, amplam insulam nomine Scandzam, unde nobis sermo, si dominus iuuauerit, est adsumendus, quia gens, cuius originem flagitas, ab huius insulae gremio, uelut examen apium erumpens, in terram Europae aduenit. Quomodo uero aut qualiter, in subsequentibus, si dominus donauerit, explanabimus.

2.

Nunc autem de Brittannia insula, quae in sinu Oceani inter Spanias, Gallias et Germaniam sita est, ut potuero, paucis absoluam. Cuius licet magnitudinem olim nemo, ut refert Liuius, circumuectus est, multis tamen data est uaria opinio de ea loquendi. Quam diu siquidem armis inaccessam Romanis Iulius Caesar proeliis, ad gloriam tantum quaesitis, aperuit: peruia deinceps mercimoniis aliasque ob causas multis facta mortalibus, non indiligenti, quae secuta est, aetati certius sui prodidit situm, quem, ut a Graecis Latinisque auctoribus accepimus, persequemur. Triquadram eam plures dixere, cuneo similem, inter septentrionalem occidentalemque plagam proiectam, uno, qui magnus est, angulo Reni ostia spectantem, dehinc correpta latitudine oblique retro abstractam in duos exire alios, geminoque latere longiore Galliae praetendi atque Germaniae. In duobus milibus trecentis decem stadiis latitudo eius, ubi patentior: longitudo non ultra septem milia centum triginta duo stadia fertur extendi; modo uero dumosa, modo siluestri iacere planitie, montibus etiam nonnullis increscere: mari tardo circumflua, quod nec remis facile inpellentibus cedat, nec uentorum flatibus intumescat, credo, quia remotae longius terrae causas motibus negant: quippe illic latius, quam usquam, aequor extenditur. Refert autem Strabo, Graecorum nobilis scriptor, tantas illam exhalare nebulas, madefacta humo Oceani crebris excursibus, ut subtectus sol per illum pene totum foediorem, qui serenus est, diem, negetur aspectui, noctem quoque clariorem in extrema eius parte minimamque. Cornelius etiam, annalium scriptor, enarrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem et his

feraciorem omnibus, quae pecora magis, quam homines alant: labi uero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritasque uoluentia. Silorum colorati uultus, torto plerique crine et nigro nascuntur; Calydoniam uero incolentibus rutilae comae, corpora magna, sed fluuida: Gallis siue Spanis, ut quibusque adtenduntur, obsimiles. Vnde coniectauere nonnulli, quod ea ex his accolas contiguo uocatos acceperit. Inculti aeque omnes populi regesque populorum; cunctos tamen in Calydoniorum Meatarumque concessisse nomina Dio auctor est, celeberrimus scriptor annalium. Virgeas habitant casas, communia tecta cum pecore, siluaeque illis saepe sunt domus. Ob decorem nescio, an aliam quam ob rem, ferro pingunt corpora. Bellum inter se aut imperii cupidine, aut amplificandi, quae possident, saepius gerunt, non tantum equitatu uel pedite, uerum etiam bigis curribusque falcatis, quos more uulgari essedas uocant. Haec pauca de Brittanniae insulae forma dixisse sufficiat.

3.

Ad Scandziae insulae situm, quod superius reliquimus, redeamus. De hac etenim in secundo sui operis libro Claudius Ptholomeus, orbis terrae descriptor egregius, meminit dicens: 'Est in Oceani arctoi salo posita insula magna, nomine Scandza, in modum folii citri, lateribus pandis, per longum ducta concludens se'. De qua et Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert, cuius ripas influit Oceanus. Haec a fronte posita est Vistulae fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus in conspectu Scandzae septentrionali Oceano trisulcus inlabitur, Germaniam Scythiamque disterminans. Haec ergo habet ab oriente uastissimum lacum in orbis terrae gremio, unde Vagi fluuius, uelut quodam uentre generatus, in Oceanum undosus euoluitur. Ab occidente namque inmenso pelago circumdatur, a septentrione quoque innauigabili eodem uastissimo concluditur Oceano, ex quo quasi quodam brachio exiente, sinu distento, Germanicum mare efficitur. Vbi etiam paruae quidem, sed plures perhibentur insulae esse dispositae, ad quas si congelato mari ob nimium

frigus lupi transierint, luminibus feruntur orbari. Ita non solum inhospitalis hominibus, uerum etiam beluis terra crudelis est. In Scandza uero insula, unde nobis sermo est, licet multae et diuersae maneant nationes, septem tamen earum nomina meminit Ptholomeus. Apium ibi turba mellifica ob nimium frigus nusquam reperitur. In cuius parte arctoa gens [adogit] consistit, quae fertur in aestate media quadraginta diebus et noctibus luces habere continuas, itemque brumali tempore eodem dierum noctiumque numero lucem claram nescire. Ita alternato maerore cum gaudio beneficio aliis damnoque impar est. Et hoc quare? quia prolixioribus diebus solem ad orientem per axis marginem uident redeuntem, breuioribus uero non sic conspicitur apud illos, sed aliter, quia austrinis signis percurrit, et quod nobis uidetur sol ab imo surgere, illis per terrae marginem dicitur circuire. Aliae uero ibi sunt gentes Rerefennae, quae frumentorum non quaeritant uictum, sed carnibus ferarum atque ouis auium uiuunt; ubi tanta paludibus fetura ponitur, ut et augmentum praestent generi et satietatem ac copiam genti. Alia uero gens ibi moratur Suethans, quae uelud Thyringi equis utuntur eximiis. Hi quoque sunt, qui in usibus Romanorum sappherinas pelles commercio interueniente per alias innumeras gentes transmittunt, famosi pellium decora nigredine. Hi cum inopes uiuant, ditissime uestiuntur. Sequitur deinde diuersarum turba nationum, Theustae, Seuagothi, Bergii, Halliuii, Iothidae, quorum omnium sedes sub humo planicie fertilis, et propterea inibi aliarum gentium incursionibus infestantur. Post hos Athelnii, Finnaithae feri, Visigauti[goth], acre hominum genus et ad bella promptissimum. Dehinc Mistieuae Greotingique. Hi omnes excisis rupibus quasi castellis inhabitant ritu beluino. Sunt et his exteriores Ostrogothae, Raumaricii, Ragnaricii, Finni mitissimi, Scandzae cultoribus omnibus mitiores; nec non et pares eorum Vinouii[oth], Suethidi, cogniti in hac gente reliquis corpore eminentiores, quamuis et Dani, ex ipsorum stirpe progressi, Herulos propriis sedibus expulerint, qui inter omnes Scandzae nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant praecipuum. Sunt quamquam et horum positura Grannii,

Augandziae, Vuixaui, Etelrugi, Arochiranni, quibus non ante multos annos Roduulf rex fuit, qui contempto proprio regno ad Theodorici Gothorum regis gremium conuolauit et, ut desiderabat, inuenit. Hae itaque gentes, Germanis corpore et animo grandiores, pugnabant beluina saeuitia.

4.

Ex hac igitur Scandza insula quasi officina gentium aut certe uelut uagina nationum cum rege suo nomine Berig Gothi quondam memorantur egressi: qui ut primum e nauibus exientes terras attigerunt, ilico nomen loci dederunt. Nam hodieque illic, ut fertur, Gothiscandza uocatur. Vnde mox promouentes ad sedes Vlmerugorum, qui tunc Oceani ripas insidebant, castra metati sunt, eosque commisso proelio propriis sedibus pepulerunt, eorumque uicinos Vandalos iam tunc subiugantes suis applicauere uictoriis. Vbi uero magna populi numerositate crescente, etiam pene quinto rege regnante post Berig, Filimer, filio Gudarici, consilium sedit, ut exinde cum familiis Gothorum promoueret exercitus. Qui aptissimas sedes locaque dum quaereret congrua, peruenit ad Scythiae terras, quae lingua eorum Oium uocabantur: ubi delectatus magna ubertate regionum exercitus medietate transposita, pons dicitur, unde amnem traiecerat, inreparabiliter corruisse, nec ulterius iam cuidam licuit ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus uoragine circumiecta concluditur, quem utraque confusione natura reddidit inperuium. Verumtamen hodieque illic et uoces armentorum audiri, et indicia hominum deprehendi commeantium attestatione, quamuis a longe audientium, credere licet. Haec ergo pars Gothorum, quae apud Filimer dicitur in terras Oium emenso amne transposita, optatum potiti solum. Nec mora, ilico ad gentem Spalorum adueniunt, consertoque proelio uictoriam adipiscunt, exindeque iam uelut uictores ad extremam Scythiae partem, quae Pontico mari uicina est, properant, quemadmodum et in priscis eorum carminibus pene historico ritu in commune recolitur: quod et Ablauius, descriptor Gothorum gentis egregius, uerissima attestatur

historia. In quam sententiam et nonnulli consensere maiorum. Ioseppus quoque, annalium relator uerissimus, dum ubique ueritatis conseruet regulam et origines causarum a principio reuoluat, haec uero, quae diximus, de gente Gothorum principia cur omiserit, ignoramus. Sed tantum ab hoc loco eorum stirpem commemorans, Scythas eos et natione et uocabulo asserit appellatos: cuius soli terminos, antequam aliud ad medium deducamus, necesse est, ut iacent, edicere.

5.

Scythia siquidem Germaniae terrae confinis eotenus, ubi Ister oritur amnis, uel stagnus dilatatur Morsianus, tendens usque ad flumina Tyram [Danastrum] et Vagosolam, magnumque illud Danaprum, Taurumque montem, non illum Asiae, sed proprium, id est Scythicum, per omnem Meotidis aditum, ultraque Meotida per angustias Bosfori usque ad Caucasum montem amnemque Araxem, ac deinde in sinistram partem reflexa post mare Caspium, quae in extremis Asiae finibus ab Oceano euroboro in modum fungi primum tenuis, post haec latissima et rotunda forma exoritur, uergens ad Hunos, Albanos et Seres usque digreditur. Haec, inquam, patria, id est Scythia, longe se tendens lateque aperiens, habet ab oriente Seres, in ipso sui principio litus Caspii maris commanentes; ab occidente Germanos et flumen Vistulae; ab arctoo, id est septentrionali, circumdatur Oceano, a meridie Persida, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alueo Istri, qui dicitur Danubius ab ostio suo usque ad fontem. In eo uero latere, qua Ponticum litus attingit, oppidis haud obscuris inuoluitur, Boristhenide, Olbia, Callipoda, Chersona, Theodosia, Careon, Myrmicion et Trapeiunta, quas indomitae Scytharum nationes Graecis permiserunt condere, sibimet commercia praestaturas. In cuius Scythiae medio est locus, qui Asiam Europamque ab alterutro diuidit, Riphei scilicet montes, qui Thanain uastissimum fundunt intrantem Meotida, cuius paludis circuitus passuum milia CLXIIII. nusquam septem ulnis altius subsidentis. In qua Scythia prima ab occidente gens residet Gepidarum, quae magnis opinatisque ambi-

tur fluminibus. Nam Tisia per Aquilonem eius Chorumque discurrit; ab Africo uero magnus ipse Danubius, ab Eoo Aluta dissecat, qui rapidus ac uerticosus in Istri fluenta furens deuoluitur. Introrsus illi Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus, quod in Aquilonem uergit, ab ortu Vistulae fluminis per inmensa spatia Venetharum natio populosa consedit. Quorum nomina licet nunc per uarias familias et loca mutentur, principaliter tamen Sclaueni et Antes nominantur. Sclaueni a ciuitate Nouietunense, et lacu, qui appellatur Mursiano, usque ad Danastrum, et in Boream Vistla•tenus commorantur. Hi paludes siluasque pro ciuitatibus habent. Antes uero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curuatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab inuicem absunt. Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulae fluminis ebibuntur, Vidiuarii resident, ex diuersis nationibus adgregati; post quos ripam Oceani item Aisti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in Austrum adsidet gens Acatzirorum fortissima, frugum ignara, quae pecoribus et uenationibus uictitat. Vltra quos distenduntur supra mare Ponticum Bulgarum sedes, quos notissimos peccatorum nostrorum mala fecerunt. Hinc iam Huni quasi fortissimarum gentium fecundissimus cespes bifariam populorum rabiem pullularunt. Nam alii Cutziagiri, alii Sauiri nuncupantur, qui tamen sedes habent diuisas: iuxta Chersonam Cutziagiri, quo Asiae bona auidus mercator importat, qui aestate campos peruagantur effusas sedes, prout armentorum inuitauerint pabula, hieme supra mare Ponticum se referentes. Hunuguri autem hinc sunt noti, quia ab ipsis pellium murinarum uenit commercium: quos tantorum uirorum formidauit audacia. Quorum mansionem primam in Scythiae solo iuxta paludem Meotidem, secundo in Mysia, Thraciaque et Dacia, tertio supra mare Ponticum rursus in Scythia legimus habitasse: nec eorum fabulas alicubi repperimus scriptas, qui eos dicunt in Brittannia uel in una qualibet insularum in seruitutem redactos, et in unius caballi pretio a quodam ereptos. Aut certe siquis eos aliter dixerit in nostro orbe, quam

quod nos diximus, fuisse exortos, nobis aliquid obstrepet: nos enim potius lectioni credimus, quam fabulis anilibus consentimus. Vt ergo ad nostrum propositum redeamus, in prima sede Scythiae iuxta Meotidem commanentes praefati, unde loquimur, Filimer regem habuisse noscuntur. In secunda, id est Daciae, Thraciaeque et Moesiae solo, Zalmoxen, quem mirae philosophiae eruditionis fuisse testantur plerique scriptores annalium. Nam et Zeutam prius habuerunt eruditum, post etiam Dicineum, tertium Zalmoxen, de quo superius diximus. Nec defuerunt, qui eos sapientiam erudirent. Vnde et pene omnibus barbaris Gothi sapientiores semper extiterunt, Graecisque pene consimiles, ut refert Dio, qui historias eorum annalesque Graeco stilo composuit. Qui dicit primum Tarabostes eos, deinde uocatos Pilleatos hos, qui inter eos generosi extabant, ex quibus eis et reges et sacerdotes ordinabantur. Adeo ergo fuere laudati Getae, ut dudum Martem, quem poetarum fallacia deum belli pronuntiat, apud eos fuisse dicant exortum. Vnde et Vergilius (*Aen.* III. 35):

Gradiuumque patrem, Geticis qui praesidet aruis.

Quem Martem Gothi semper asperrima placauere cultura (nam uictimae eius mortes fuere captorum), opinantes bellorum praesulem apte humani sanguinis effusione placandum. Huic praedae primordia uouebantur, huic truncis suspendebantur exubiae, eratque illis religionis praeter ceteros insinuatus affectus, cum parenti deuotio numinis uideretur inpendi. Tertia uero sede super mare Ponticum iam humaniores et, ut superius diximus, prudentiores effecti, diuisi per familias populi, Vesegothae familiae Balthorum, Ostrogothae praeclaris Amalis seruiebant. Quorum studium fuit primum inter alias gentes uicinas arcuum intendere neruos, Lucano plus historico quam poeta testante (VIII. 221):

Armeniosque arcus Geticis intendite neruis.

Antiquo etiam cantu maiorum facta modulationibus citharisque canebant, Respamarae, Hanalae, Fridigerni, Vidigoiae et aliorum, quorum in hac gente magna opinio est, quales uix heroas fuisse miranda iactat antiquitas. Tunc, ut fertur, Vesosis Scythis lacrimabile sibi potius

intulit bellum, eis uidelicet, quos Amazonarum uiros prisca tradit auctoritas. De quibus et feminas bellatrices Orosius in primo uolumine professa uoce testatur. Vnde cum Gothis eum tunc dimicasse euidenter probamus, quem cum Amazonarum uiris absolute pugnasse cognoscimus, qui tunc a Borysthene amne, quem accolae Daniprum uocant, usque ad Thanain fluuium circa sinum paludis Meotidis considebant. Thanain uero hunc dico, qui ex Ripheis montibus deiectus adeo praeceps ruit, ut, cum uicina flumina, siue Meotis, et Bosforus gelu solidentur, solus amnium confragosis montibus uaporatus, numquam Scythico duriscat algore. Hic Asiae Europaeque terminus famosus habetur. Nam alter est ille, qui montibus Chrinnorum oriens in Caspium mare delabitur. Daniper autem ortus grandi palude, quasi ex matre profunditur. Hic usque ad medium sui dulcis est et potabilis, piscesque nimii saporis gignit, ossibus carentes, chartillaginem tantum habentes in corporis continentiam. Sed ubi fit Ponto uicinior, paruum fontem suscipit, cui Exampheo cognomen est, adeo amarum, ut, cum sit quadraginta dierum itinere nauigabilis, huius aquis exiguis inmutetur, infectusque ac dissimilis sui inter Graeca oppida Callipidas et Hypanis in mare defluat. Ad cuius ostia insula est in fronte, Achillis nomine. Inter hos terra uastissima, siluis consita, paludibus dubia.

6.

Hic ergo Gothis morantibus Vesosis Aegyptiorum rex in bellum inruit, quibus tunc Idandusis rex erat. Quo proelio ad Phasim fluuium, a quo Fasides aues exortae in totum mundum epulis potentum exuberant, Idandusis Gothorum rex Vesosi Aegyptiorum occurrit, eumque grauiter debellans in Aegyptum usque persecutus est, et nisi Nili amnis intransmeabilis obstitissent fluenta uel munitiones, quas dudum sibi ob incursiones Aethiopum Vesosis fieri praecepisset, ibi in eius eum patria extinxisset. Sed dum eum ibi positum non ualuisset laedere, reuertens pene omnem Asiam subiugauit et sibi tunc caro amico Sorno regi Medorum ad persoluendum tributum subditos fecit. Ex cuius exercitu uictores tunc nonnulli

prouincias subditas contuentes et in omni fertilitate pollentes, deserto suorum agmine sponte in Asiae partibus resederunt. Ex quorum nomine uel genere Pompeius Trogus Parthorum dicit extitisse prosapiam. Vnde etiam hodieque lingua Scythica fugaces, quod est Parthi, dicuntur, suoque generi respondentes, inter omnes pene Asiae nationes soli sagittarii sunt et acerrimi bellatores. De nomine uero, quod diximus eos Parthos fugaces, ita aliquanti etymologiam traxerunt, ut dicerentur Parthi, quia suos refugerunt parentes. Hunc ergo Idandusim regem Gothorum mortuum inter numina sui populi coluerunt.

7.

Post cuius decessum exercitu eius cum successoribus ipsius in aliis partibus expeditionem gerentibus feminae Gothorum a quadam uicina gente temptantur in praedam. Quae doctae a uiris fortiter restiterunt, hostesque super se uenientes cum magna uerecundia abegerunt. Qua patrata uictoria fretaeque maiori audacia inuicem se cohortantes arma arripiunt, eligentesque duas audaciores Lampeto et Marpesiam principatui subrogarunt. Quae dum curam gerunt, ut propria defenderent et aliena uastarent, sortitae Lampeto restitit, fines patrios tuendo, Marpesia uero feminarum agmine sumpto nouum genus exercitus duxit in Asiam, diuersasque gentes bello superans, alios uero pace concilians, ad Caucasum uenit, ibique certum tempus demorans, loci nomen dedit saxum Marpesiae, unde et Vergilius (*Aen.* VI. 471):

ac si dura silex aut stet Marpesia cautes

in eo loco, ubi post haec Alexander Magnus portas constituens, Pylas Caspias nominauit, quod nunc Lazorum gens custodit pro munitione Romana. Hic ergo certum temporis Amazonae commanentes confortatae sunt. Vnde egressae et Alem fluuium, qui iuxta Gargaram ciuitatem praeterfluit, transeuntes Armeniam, Syriam, Ciliciamque, Galatiam, Pisidiam, omniaque Asiae loca aequa felicitate domuerunt; Ioniam Eoliamque conuersae, deditas sibi prouincias effecerunt. Vbi diutius dominantes, etiam ciuitates castraque suo in nomine dicauerunt. Ephesi quoque templum Dianae ob sagittandi

ac uenandi studium, quibus se artibus tradidissent, effusis opibus, mirae pulchritudinis, condiderunt.

Tali ergo Scythia genitae feminae casu Asiae regna potitae, per centum pene annos tenuerunt, et sic demum ad proprias socias in cautes Marpesias, quas superius diximus, repedarunt, in montem scilicet Caucasi. Cuius montis quia facta iterum mentio est, non ab re arbitror eius tractum situmque describere, quando maximam partem orbis noscitur circuire iugo continuo. Is namque ab Indico mari surgens, qua meridiem respicit, sole uaporatus ardescit: qua septentrioni patet, rigentibus uentis est obnoxius et pruinis. Mox in Syriam curuato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat, in Asianensem tamen regionem Eufratem Tigrinque nauigeros ad opinionem maximam perennium fontium copiosis fundit uberibus. Qui amplexantes terras Syrorum, Mesopotamiam et appellari faciunt et uideri, in sinum rubri maris fluenta deponentes. Tunc in Boream reuertens, Scythicas terras iugus antefatus magnis flexibus peruagatur atque ibidem opinatissima flumina in Caspium mare profundens Araxem, Cyrum et Cambisen, continuatoque iugo ad Ripheos usque montes extenditur. Indeque Scythicis gentibus dorso suo terminum praebens, ad Pontum usque descendit, consertisque collibus Histri quoque fluenta contingit, quo amne scissus dehiscens, in Scythia quoque Taurus uocatur. Talis ergo tantusque et pene omnium montium maximus excelsas suas erigens summitates, naturali constructione praestat gentibus inexpugnanda munimina. Nam locatim recisus, qua disrupto iugo uallis hiatu patescit, nunc Caspias portas, nunc Armenias, nunc Cilicas, uel secundum locum qualis fuerit, facit, uix tamen plaustro meabilis, lateribus in altitudinem utrimque derectis. Qui pro gentium uarietate diuerso uocabulo nuncupatur. Hunc enim Imaum, mox Propanissum Indus appellat; Parthus primum Coatras, post Nifatem edicit. Syrus et Armenus Taurum, Scytha Caucasum ac Rifeum, iterumque in fine Taurum cognominat. Aliaque complurima gentes huic iugo dedere uocabula. Et quia de eius continuatione pauca libauimus, ad Amazonas, unde diuertimus, redeamus.

8.

Quae ueritae, ne earum proles raresceret, a uicinis gentibus concubitum petierunt, facta nundina semel in anno, ita ut futuri temporis eadem die reuertentibus in id ipsum, quidquid partus masculini edidisset, patri redderet, quidquid uero feminei sexus nasceretur, mater ad arma bellica erudiret; siue, ut quibusdam placet, editis maribus nouercali odio infantis miserandi fata rumpebant. Ita apud illas detestabile puerperium erat, quod ubique constat esse uotiuum. Quae crudelitas illis terrorem maximum cumulabat opinionis uulgatae. Nam quae, rogo, spes esset capto, ubi indulgi uel filio nefas habebatur? Contra has, ut fertur, pugnauit Hercules, et Melanippen plus dolo, quam uirtute subegit. Theseus uero Hippoliten in praedam tulit, de qua et genuit Hippolitum. Hae quoque Amazones post haec habuere reginam nomine Penthesileam, cuius Troiano bello extant clarissima documenta. Nam hae feminae usque ad Alexandrum Magnum referuntur tenuisse regimen.

9.

Sed ne dicas, de uiris Gothorum sermo adsumptus cur in feminis tamdiu perseueret, audi et uirorum insignem et laudabilem fortitudinem.

Dio historicus et antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo Getica titulum dedit (quos Getas iam superiori loco Gothos esse probauimus, Orosio Paulo dicente), hic Dio regem illis post tempora multa commemorat nomine Telefum. Ne uero quis dicat hoc nomen a lingua Gothica omnino peregrinum esse, nemoque nesciat, animaduertat, usu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romani Macedonum, Graeci Romanorum, Sarmatae Germanorum, Gothi plerumque mutuantur Hunorum.

Is ergo Telefus, Herculis filius natus ex Auge, sororis Priami coniugio copulatus, procerus quidem corpore, sed plus uigore terribilis, qui paternam fortitudinem propriis uirtutibus aequans, Herculis ingenium formae quoque similitudine referebat. Huius itaque regnum Moesiam appellauere maiores. Quae prouincia habet ab ori-

ente ostia fluminis Danubii, a meridie Macedoniam, ab occasu Histriam, a septentrione Danubium. Is ergo antefatus habuit bellum cum Danais, in qua pugna Thesandrum ducem Graeciae interemit; et dum Aiacem infestus inuadit, Vlixemque persequitur, uitibus equo cadente, ipse corruit, Achillisque iaculo femur sauciatus, diu mederi nequiuit; Graecos tamen, quamuis iam saucius, e suis finibus proturbauit, Telepho uero defuncto Euryphylus filius successit in regno, ex Priami Frygum regis germana progenitus. Qui ob Casandrae amorem bello interesse Troiano, ut parentibus soceroque ferret auxilium cupiens, mox uenisset, extinctus est.

10.

Tunc Cyrus rex Persarum post grande interuallum et pene post .DCXXX. annorum tempora, Pompeio Trogo testante, Getarum reginae Thomyrae sibi exitiabile intulit bellum. Qui elatus ex Asiae uictoriis Getas nititur subiugare, quibus, ut diximus, regina erat Thomyris. Quae cum ab Araxe amne Cyri arcere potuisset accessum, transitum tamen permisit, eligens armis eum uincere, quam locorum beneficio submouere; quod et factum est. Et ueniente Cyro prima cessit fortuna Parthis in tantum, ut et filium Thomyris et plurimum exercitum trucidarent; sed iterato Marte Getae cum sua regina Parthos deuictos superant atque prosternunt, opimamque praedam de eis auferunt, ibique primum Gothorum gens serica uidit tentoria. Tunc Thomyris regina aucta uictoria tantaque praeda de inimicis potita in partem Moesiae, quae nunc a magna Scythia nomine mutuato minor Scythia appellatur, transiens, ibi in Ponti Moesiaco litore Thomes ciuitatem suo de nomine aedificauit.

Dehinc Darius rex Persarum, Hystaspis filius, Idantyri regis Gothorum filiam in matrimonium postulauit, rogans pariter atque deterrens, nisi suam peragerent uoluntatem. Cuius affinitatem Gothi spernentes, legationem eius frustrarunt. Qui repulsus, dolore flammatus est, et DCC milium armatorum contra ipsos produxit exercitum, uerecundiam suam malo publico uindicare contendens; nauibusque pene a Chalcedona usque

ad Bizantium instar pontium tabulatis aeque consertis Thraciam petit et Moesiam; ponteque rursus in Danubio pari modo constructo, duobus mensibus crebris fatigatus insidiis, .VIII. milia perdidit armatorum, timensque, ne pons Danubii ab eius aduersariis occuparetur, celeri fuga in Thraciam repedauit, nec Moesiae solum sibi credens tutum fore aliquantulum remorandi. Post cuius decessum iterum Xerses, filius eius, paternas iniurias ulcisci se aestimans, cum sua septingenta et auxiliarium CCC milia armatorum, rostratas naues mille ducentas, onerarias tria milia, super Gothos ad bellum profectus, nec temptare in conflictu praeualuit, eorum animositate et constantia superatus. Sic namque ut uenerat, absque aliquo certamine suo cum rubore recessit.

Philippus quoque pater Alexandri Magni, cum Gothis amicitias copulans, Medam Gudilae regis filiam accepit uxorem, ut tali affinitate roboratus Macedonum regna firmaret. Qua tempestate, Dione historico dicente, Philippus inopiam pecuniae passus, Odyssitanam Moesiae ciuitatem instructis copiis uastare deliberat, quae tunc propter uiciniam Thomes Gothis erat subiecta. Vnde et sacerdotes Gothorum illi, qui Pii uocabantur, subito patefactis portis, cum citharis et uestibus candidis obuiam egressi, patriis diis, ut sibi propitii Macedonas repellerent, uoce supplici modulantes. Quos Macedones sic fiducialiter sibi occurrere contuentes stupescunt, et, si dici fas est, ab inermibus terrentur armati. Nec mora, soluta acie, quam ad bellandum construxerant, non tantum ab urbis excidio se mouere, uerum etiam et quos foris fuerant iure belli adepti, reddiderunt foedereque inito ad sua reuersi sunt. Quem dolum post longum tempus reminiscens egregius Gothorum ductor Sithalcus, CL. uirorum milibus congregatis, Atheniensibus intulit bellum aduersus Perdiccam Macedoniae regem, quem Alexander apud Babyloniam ministri insidiis potans interitum, Atheniensium principatui hereditario iure reliquerat successorem. Magno proelio cum hoc inito Gothi superiores inuenti sunt, et sic pro iniuria, quam illi in Moesia dudum fecissent, isti in Graecia discurrentes cunctam Macedoniam uastauerunt.

11.

Dehinc regnante Gothis Buruista Dicineus uenit in Gothiam, quo tempore Romanorum Sylla potitus est principatum. Quem Dicineum suscipiens Buruista, dedit ei pene regiam potestatem; cuius consilio Gothi Germanorum terras, quas nunc Franci optinent, populati sunt.

Caesar uero, qui sibi primus omnium Romanum uindicauit imperium, et pene omnem mundum suae dicioni subegit omniaque regna perdomuit, adeo ut extra nostrum orbem Oceani sinu repositas insulas occuparet, et nec nomen Romanorum auditu qui nouerant, eos Romanis tributarios faceret, Gothos tamen, crebro pertemptans, nequiuit subicere. Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis; Gothi tamen suo regno incolumi perseuerant, quibus hoc erat salubre, hoc adcommodum, hoc uotiuum, ut, quidquid Dicineus eorum consiliarius praecepisset, hoc modis omnibus expetendum, hoc utile iudicantes, effectui manciparent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus oboedire et naturale eos habere ingenium, omnem pene philosophiam eos instruxit: erat namque huius rei magister peritus. Nam ethicam eos erudiens, barbaricos mores conpescuit; fysicam tradens, naturaliter propriis legibus uiuere fecit, quas usque nunc conscriptas belagines nuncupant; logicam instruens, rationis eos supra ceteras gentes fecit expertos; practicen ostendens, in bonis actibus conuersari suasit; theoreticen demonstrans, signorum duodecim et per ea planetarum cursus omnemque astronomiam contemplari edocuit, et quomodo lunaris orbis augmentum sustinet, aut patitur detrimentum, edixit, solisque globum igneum, quantum terreno orbe in mensura excedat, ostendit, aut quibus nominibus uel quibus signis in polo caeli uergente et reuergente trecentae quadraginta et sex stellae ab ortu in occasum praecipites ruant, exposuit. Qualis erat, rogo, uoluptas, ut uiri fortissimi, quando ab armis quantulumcumque uacassent, doctrinis philosophicis inbuebantur? Videres unum caeli positionem, alium herbarum fruticumque explorare naturas, istum lunae commoda incommodaque, illum solis

labores adtendere, et quomodo rotatu caeli raptus, retro reduci ad partes occiduas, qui ad orientalem plagam ire festinarit, ratione accepta quiescere.

Haec et alia nonnulla Dicineus Gothis sua peritia tradens, mirabilis apud eos enituit, ut non solum mediocribus, immo et regibus imperaret. Elegit namque ex eis tunc nobilissimos prudentioresque uiros, quos theologiam instruens, numina quaedam et sacella uenerari suasit, fecitque sacerdotes, nomen illis Pilleatorum contradens, ut reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pilleos alio nomine nuncupamus, litabant; reliquam uero gentem Capillatos dicere iussit, quod nomen Gothi pro magno suscipientes adhuc hodie suis cantionibus reminiscunt.

Decedente uero Dicineo pene pari ueneratione habuerunt Comosicum, quia nec inparis erat sollertiae. Hic etenim et rex illis et pontifex ob suam peritiam habebatur et in summa iustitia populos iudicabat.

12.

Et hoc rebus excedente humanis, Coryllus rex Gothorum in regnum conscendit et per quadraginta annos in Dacia suis gentibus imperauit. Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. Quae patria in conspectu Moesiae sita trans Danubium, corona montium cingitur, duos tantum habens accessus, unum per Boutas (Pontes), alterum per Tapas. Hanc Gothiam, quam Daciam appellauere maiores, quae nunc, ut diximus, Gepidia dicitur, tunc ab oriente Roxolani, ab occasu Iazyges, a septentrione Sarmatae et Basternae, a meridie amnis Danubii terminabant. Nam Iazyges ab Roxolanis Aluta tantum fluuio segregantur. Et quia Danubii mentio facta est, non ab re iudico pauca de tali amne egregio indicare. Nam hic, in Alamannicis aruis exoriens, sexaginta a fonte suo usque ad ostia in Pontum mergentia, per mille ducentorum passuum milia hinc inde suscipiens flumina in modum spinae, quae costas ut cratem intexunt. Omnino amplissimus est, qui lingua Bessorum Hister uocatur, ducentis tantum pedibus in altum aquam in alueo habet profundam. Hic etenim amnis inter cetera

flumina in magnum omnes superat praeter Nilum. Haec de Danubio dixisse sufficiat. Ad propositum uero, unde nos digressi sumus, iuuante domino redeamus.

13.

Longum namque post interuallum Domitiano imperatore regnante, eius auaritiam metuentes, foedus, quod dudum cum aliis principibus pepigerant, Gothi soluentes, ripam Danubii iam longe possessam ab imperio Romano, deletis militibus cum eorum ducibus uastauerunt. Cui prouinciae tunc post Agrippam Oppius praeerat Sabinus, Gothis autem Dorpaneus principatum agebat, quando bello commisso Gothi, Romanos deuictos, Oppii Sabini caput abscisum, multa castella et ciuitates inuadentes de parte imperatoris publice depraedarunt. Qua necessitate suorum Domitianus cum omni uirtute sua Illyricum properauit, et totius pene rei publicae militibus ductore Fusco praelato cum lectissimis uiris amnem Danubii consertis nauibus ad instar pontis transmeare coegit super exercitum Dorpanei. Tum Gothi haud segnes reperti arma capessunt, primoque conflictu mox Romanos deuincunt, Fuscoque duce extincto diuitias de castris militum spoliant, magnaque potiti per loca uictoria, iam proceres suos, quorum quasi fortuna uincebant, non puros homines, sed semideos, id est Ansis, uocauerunt. Quorum genealogiam ut paucis percurram, uel quis quo parente genitus est, aut unde origo coepta, ubi finem effecit, absque inuidia, qui legis, uera dicentem ausculta.

14.

Horum ergo heroum, ut ipsi suis in fabulis referunt, primus fuit Gaut, qui genuit Haimdal, Haimdal uero genuit Rigis, Rigis genuit eum, qui dictus est Amal, a quo et origo Amalorum decurrit. Qui Amal genuit Isarna, Isarna autem genuit Ostrogotha, Ostrogotha autem genuit Hunuin, Hunuin item genuit Athal, Athal genuit Athiulf [et Oduulf], Athiulf autem genuit Ansila et Ediulf, Vultuulf et Hermenerig, Vultuulf uero genuit Valarauans, Valarauans autem genuit Vinitharium, Vinitharius que genuit Vandalarium, Vandalarius genuit Thiudemer et Valamir et Vidimir; Thiudimir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalasuintham, Amalasuintha genuit Athalaricum et Mathesuintham de Eutharico uiro suo, cuius affinitas generis sic ad eam coniuncta est. Nam supra dictus Hermanaricus, filius Athiulf, genuit Hunimundum, Hunimundus autem genuit Thorismundum, Thorismund uero genuit Berimund, Berimund autem genuit Vitericum, Vitericus item genuit Eutharicum, qui coniunctus Amalasuinthae genuit Athalaricum et Mathesuintham, mortuoque in puerilibus annis Athalarico Mathesuinthae Vitigis est copulatus, de quo non suscepit liberum; adductique simul a Belesario Constantinopolim; et Vitigis rebus excedente humanis, Germanus patricius, fratruelis Iustiniani imperatoris, eam in conubio sumens, patriciam ordinari eam fecit. De qua et genuit filium, item Germanum nomine. Germano uero defuncto ipsa uidua perseuerare disponit. Quomodo autem aut qualiter regnum Amalorum destructum est, loco suo, si dominus iuuauerit, edicemus. Nunc autem ad id, unde digressum fecimus, redeamus, doceamusque, quomodo ordo gentis, unde agimus, cursus sui metam expleuit.

Ablauius enim historicus refert, quia ibi super limbum Ponti, ubi eos diximus in Scythia commanere, ibi pars eorum, qui orientalem plagam tenebant, eisque praeerat Ostrogotha; utrum ab ipsius nomine, an a loco, id est orientales? dicti sunt Ostrogothae, residui uero Vesegothae, id est a parte occidua. Et quidem iam superius diximus eos transito Danubio aliquantum temporis in Moesia Thraciaque uixisse.

15.

Ex eorum reliquiis fuit et Maximinus, imperator post Alexandrum Mamaeae. Nam, ut dicit Symmachus in quinto suae historiae libro, Maximinus, inquiens, Caesare mortuo Alexandro, ab exercitu effectus est imperator, ex infimis parentibus in Thracia natus, a patre Gotho nomine Micca, matre Halana, quae Ababa dicebatur. Is triennio regnans, dum in Christianos arma commoueret, imperium simul et uitam amisit. Nam hic Seuero im-

peratore regnante et natalem diem filii celebrante, post primam aetatem et rusticanam uitam de pascuis in militiam uenit. Princeps siquidem militares dederat ludos. Quod cernens Maximinus, quamuis semibarbarus adulescens, propositis praemiis patria lingua petit ab imperatore, ut sibi luctandi cum expertis militibus licentiam daret. Seuerus, admodum miratus magnitudinem formae (erat enim, ut fertur, statura eius procera ultra octo pedes) iussit eum cum lixis corporis nexu contendere, nequid a rudi homine militaribus uiris eueniret iniuriae. Tum Maximinus sedecim lixas tanta felicitate prostrauit, ut uincendo singulos nullam sibi requiem per intercapedinem temporis daret. Hic captis praemiis iussus in militiam mitti, primaque stipendia equestria fuere. Tertia post haec die, cum imperator prodiret ad campum, uidit eum exultantem more barbarico, iussitque tribuno, ut eum coercitum ad Romanam inbueret disciplinam. Ille uero, ubi de se intellexit principem loqui, accessit ad eum, equitantemque praeire pedibus coepit. Tum imperator equo uiolentum in cursum calcaribus incitato multos orbes huc atque illuc usque ad suam defatigationem uariis deflexibus impediuit ac deinde ait illi: 'Numquid uis post cursum, Thracisce, luctari?' Respondit: 'Quantum libet, imperator.' Ita Seuerus, ex equo desiliens, recentissimos militum cum eo decertare iussit. At ille septem ualentissimos iuuenes ad terram elisit, ita ut antea nihil per interualla respiraret, solusque a Caesare et argenteis praemiis et aureo torque donatus est; iussus deinde inter stipatores degere corporis principalis. Post haec sub Antonino Caracalla ordines duxit, ac saepe famam factis extendens, plures militiae gradus centuriatumque strenuitatis suae pretium tulit. Macrino tamen postea in regnum ingresso recusauit militiam pene triennio, tribunatusque habens honorem numquam se oculis Macrini optulit, indignum ducens eius imperium, quod perpetrato facinore fuerat adquisitum. Ad Eliogabalum dehinc quasi ad Antonini filium reuertens, tribunatum suum adiit, et post hunc sub Alexandro Mamaeae contra Parthos mirabiliter dimicauit. Eoque Mogontiaco militari tumultu occiso ipse exercitus electione absque senatus consultu

effectus est imperator, qui cuncta bona sua in persecutione Christianorum malo uoto foedauit, occisusque Aquileia a Pupieno, regnum reliquit Philippo. Quod nos idcirco huic nostro opusculo de Symmachi historia mutuauimus, quatenus gentem, unde agimus, ostenderemus ad regni Romani fastigium usque uenisse. Ceterum causa exigit, ut ad id, unde digressi sumus, redeamus.

16.

Nam gens ista mirum in modum in ea parte, qua uersabatur, id est Ponti in litore Scythiae soli, enituit, sine dubio tanta spatia tenens terrarum, tot sinus maris, tot fluminum cursus, sub cuius saepe dextera Vandalus iacuit, stetit sub pretio Marcomannus, Quadorum principes in seruitutem redacti sunt. Philippo namque ante dicto regnante Romanis, qui solus ante Constantinum Christianus cum Philippo item filio fuit, cuius et secundo anno regni Roma millesimum annum expleuit, Gothi, ut adsolet, subtracta sibi stipendia sua aegre ferentes, de amicis effecti sunt inimici. Nam quamuis remoti sub regibus uiuerent suis, rei publicae tamen Romanae foederati erant, et annua munera percipiebant. Quid multa? Transiens tunc Ostrogotha cum suis Danubium, Moesiam Thraciasque uastauit. Ad quem rebellandum Decius senator a Philippo dirigitur. Qui ueniens dum Getis nihil praeualet, milites proprios exemptos a militia fecit uitae priuatae degi, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transfretassent, factaque, ut putauit, in suis uindicta ad Philippum reuertitur. Milites uero uidentes se post tot labores militia pulsos, indignati ad Ostrogothae regis Gothorum auxilium confugerunt. Qui excipiens eos eorumque uerbis accensus, mox triginta milia suorum armata producit ad bellum adhibitis sibi Taifalis et Astingis nonnullis, sed et Carporum tria milia, genus hominum ad bella nimis expeditum, qui saepe fuere Romanis infesti; quos tamen post haec imperante Diocletiano et Maximiano Galerius Maximianus Caesar deuicit et rei publicae Romanae subegit. His ergo addens Gothos et Peucinos ab insula Peucis, quae inter ostia

Danubii Ponto mergentia iacet, Argaithum et Guntheri-cum nobilissimos suae gentis ductores praefecit. Qui mox Danubium uadati et de secundo Moesiam populati, Marcianopolim, eiusdem patriae urbem famosam metropolim, adgrediuntur, diuque obsessam accepta pecunia ab his, qui inerant, reliquere.

Et quia Marcianopolim nominauimus, libet aliqua de eius situ breuiter intimare. Nam hanc urbem Traianus imperator hac re, ut fertur, aedificauit, eo quod Marciae sororis suae puella, dum lauat in flumine illo, quod nimiae limpiditatis saporisque in media urbe oritur, Potami cognomento, exindeque uellet aquam haurire, casu uas aureum, quod ferebat, in profundum cecidit, metalli pondere praegrauatum, longeque post imis emersit; quod certe non erat usitatum, aut uacuum sorberi, aut certe semel uoratum undis respuentibus enatare. His Traianus sub admiratione compertis, fontique numinis quiddam inesse credens, conditam ciuitatem germanae suae in nomine Marcianopolim nuncupauit.

17.

Abhinc ergo, ut dicebamus, post longam obsidionem accepto praemio ditatus Geta recessit ad propria. Quem cernens Gepidarum natio subito ubique uincentem praedisque ditatum, inuidia ductus arma in parentes mouit. Quomodo uero Getae Gepidaeque sint parentes, si quaeris, paucis absoluam. Meminisse debes, me initio de Scandzae insulae gremio Gothos dixisse egressos cum Berice rege suo, tribus tantum nauibus uectos ad ripam Oceani citerioris, id est Gothiscandza. Quarum trium una nauis, ut adsolet, tardius uecta, nomen genti fertur dedisse; nam lingua eorum pigra gepanta dicitur. Hinc factum est, ut paulatim et corrupte nomen eis ex conuicio nasceretur Gepidas. Nam sine dubio ex Gothorum prosapia et hi trahunt originem; sed quia, ut dixi, gepanta pigrum aliquid tardumque designat, pro graui tunc conuicio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsud credo falsissimum. Sunt etenim tardioris ingenii et grauiores corporum uelocitate. Hi ergo Gepidae, tacti inuidia,

dum spes is prouincia, commanerent in insula Vistlae amnis uadis circumacta, quam patrio sermone dicebant Gepidoios. Nunc eam, ut fertur, insulam gens Viuidaria incolit, ipsis ad meliores terras meantibus. Qui Viuidarii ex diuersis nationibus ac si in unum asylum collecti sunt, et gentem fecisse noscuntur. Ergo, ut dicebamus, Gepidarum rex Fastida, quietam gentem excitans, patrios fines per arma dilatauit. Nam Burgundzones pene usque ad internecionem deleuit, aliasque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque male prouocans, consanguinitatis foedus prius inportuna concertatione uiolauit, superba admodum elatione iactatus, crescente populo dum terras coepit addere, incolas patrios reddidit rariores. Is ergo missis legatis ad Ostrogotham, cuius adhuc imperio tam Ostrogothae quam Vesegothae, id est utrique eiusdem gentis populi, subiacebant, inclusum se montium queritans asperitate, siluarumque densitate constrictum, unum poscit e duobus, ut aut bellum sibi aut locorum suorum spatia praepararet. Tunc Ostrogotha rex Gothorum, ut erat solidi animi, respondit legatis, bellum se quidem tale horrere, durumque fore et omnino scelestum armis confligere cum propinquis, loca uero non cedere. Quid multa? Gepidas in bella inruunt, contra quos, ne minor iudicaretur, mouit et Ostrogotha procinctum, conueniuntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluuius Auha, ibique magna partium uirtute certatum est, quippe quos in se et armorum et pugnandi similitudo commouerat; sed causa melior uiuacitasque ingenii iuuit Gothos. Inclinata denique parte Gepidarum proelium nox diremit. Tunc relicta suorum strage Fastida rex Gepidarum properauit ad patriam, tam pudendis obprobriis humiliatus, quam fuerat elationibus erectus. Redeunt uictores Gothi, Gepidarum discessione contenti, suaque in patria feliciter in pace uersantur, usque dum eorum praeuius existeret Ostrogotha.

18.

Pos cuius decessum Cniua exercitum diuidens in duas partes, nonnullos ad uastandum Moesiam dirigit, sciens eam neglegentibus principibus defensoribus desti-

Danubii Ponto mergentia iacet, Argaithum et Gunthericum nobilissimos suae gentis ductores praefecit. Qui mox Danubium uadati et de secundo Moesiam populati, Marcianopolim, eiusdem patriae urbem famosam metropolim, adgrediuntur, diuque obsessam accepta pecunia ab his, qui inerant, reliquere.

Et quia Marcianopolim nominauimus, libet aliqua de eius situ breuiter intimare. Nam hanc urbem Traianus imperator hac re, ut fertur, aedificauit, eo quod Marciae sororis suae puella, dum lauat in flumine illo, quod nimiae limpiditatis saporisque in media urbe oritur, Potami cognomento, exindeque uellet aquam haurire, casu uas aureum, quod ferebat, in profundum cecidit, metalli pondere praegrauatum, longeque post imis emersit; quod certe non erat usitatum, aut uacuum sorberi, aut certe semel uoratum undis respuentibus enatare. His Traianus sub admiratione compertis, fontique numinis quiddam inesse credens, conditam ciuitatem germanae suae in nomine Marcianopolim nuncupauit.

17.

Abhinc ergo, ut dicebamus, post longam obsidionem accepto praemio ditatus Geta recessit ad propria. Quem cernens Gepidarum natio subito ubique uincentem praedisque ditatum, inuidia ductus arma in parentes mouit. Quomodo uero Getae Gepidaeque sint parentes, si quaeris, paucis absoluam. Meminisse debes, me initio de Scandzae insulae gremio Gothos dixisse egressos cum Berice rege suo, tribus tantum nauibus uectos ad ripam Oceani citerioris, id est Gothiscandza. Quarum trium una nauis, ut adsolet, tardius uecta, nomen genti fertur dedisse; nam lingua eorum pigra gepanta dicitur. Hinc factum est, ut paulatim et corrupte nomen eis ex conuicio nasceretur Gepidas. Nam sine dubio ex Gothorum prosapia et hi trahunt originem; sed quia, ut dixi, gepanta pigrum aliquid tardumque designat, pro graui tunc conuicio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsud credo falsissimum. Sunt etenim tardioris ingenii et grauiores corporum uelocitate. Hi ergo Gepidae, tacti inuidia, dum spes is prouincia, commanerent in insula Vistlae amnis uadis circumacta, quam patrio sermone dicebant Gepidoios. Nunc eam, ut fertur, insulam gens Viuidaria incolit, ipsis ad meliores terras meantibus. Qui Viuidarii ex diuersis nationibus ac si in unum asylum collecti sunt, et gentem fecisse noscuntur. Ergo, ut dicebamus, Gepidarum rex Fastida, quietam gentem excitans, patrios fines per arma dilatauit. Nam Burgundzones pene usque ad internecionem deleuit, aliasque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque male prouocans, consanguinitatis foedus prius inportuna concertatione uiolauit, superba admodum elatione iactatus, crescente populo dum terras coepit addere, incolas patrios reddidit rariores. Is ergo missis legatis ad Ostrogotham, cuius adhuc imperio tam Ostrogothae quam Vesegothae, id est utrique eiusdem gentis populi, subiacebant, inclusum se montium queritans asperitate, siluarumque densitate constrictum, unum poscit e duobus, ut aut bellum sibi aut locorum suorum spatia praepararet. Tunc Ostrogotha rex Gothorum, ut erat solidi animi, respondit legatis, bellum se quidem tale horrere, durumque fore et omnino scelestum armis confligere cum propinquis, loca uero non cedere. Quid multa? Gepidas in bella inruunt, contra quos, ne minor iudicaretur, mouit et Ostrogotha procinctum, conueniuntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluuius Auha, ibique magna partium uirtute certatum est, quippe quos in se et armorum et pugnandi similitudo commouerat; sed causa melior uiuacitasque ingenii iuuit Gothos. Inclinata denique parte Gepidarum proelium nox diremit. Tunc relicta suorum strage Fastida rex Gepidarum properauit ad patriam, tam pudendis obprobriis humiliatus, quam fuerat elationibus erectus. Redeunt uictores Gothi, Gepidarum discessione contenti, suaque in patria feliciter in pace uersantur, usque dum eorum praeuius existeret Ostrogotha.

18.

Pos cuius decessum Cniua exercitum diuidens in duas partes, nonnullos ad uastandum Moesiam dirigit, sciens eam neglegentibus principibus defensoribus desti-

tutam; ipse uero cum LXX milibus ad Euscesium, id est Nouas, conscendit. Vnde a Gallo duce remotus, Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluuium est constituta notissima, quam deuictis Sarmatis Traianus et fabricauit et appellauit Victoriae ciuitatem. Vbi Decio superueniente imperatore tandem Cniua in Emi partibus, quae non longe aberant, secessit, inde apparatu disposito Philippopolim ire festinans. Cuius secessum Decius imperator cognoscens, et ipsius urbi ferre subsidium gestiens, iugo Emi montis transacto ad Beroeam uenit. Ibique dum equos exercitumque lassum refoueret, ilico Cniua cum Gothis in modum fulminis ruit, uastatoque Romano exercitu imperatorem cum pauculis, qui fugere quiuerant, ad Eusciam rursus trans Alpes in Moesiam proturbauit, ubi tunc Gallus dux limitis cum plurima manu bellantium morabatur; collectoque tam exinde quam de Eusco exercitu, futuri belli se parat in aciem. Cniua uero diu obsessam inuadit Philippopolim, praedaque potitus, Priscum ducem, qui inerat, sibi foederauit, quasi cum Decio pugnaturum. Venientesque ad conflictum, ilico Decii filium sagitta saucium crudeli funere confodiunt. Quod pater animaduertens, licet ad confortandos animos militum fertur dixisse: 'Nemo tristetur, perditio unius militis non est rei publicae deminutio', tamen paterno affectu non ferens, hostes inuadit, aut mortem aut ultionem fili exposcens, ueniensque ad Abritto Moesiae ciuitatem circumseptus a Gothis et ipse extinguitur, imperii finem uitaeque terminum faciens. Qui locus hodieque Decii ara dicitur, eo quod ibi ante pugnam mirabiliter idolis immolasset.

19.

Defuncto tunc Decio Gallus et Volusianus regnum potiti sunt Romanorum, quando et pestilens morbus, pene isti necessitati consimilis, quod nos ante hos nouem annos experti sumus, faciem totius orbis foedauit, supra modum tamen Alexandriam totiusque Aegypti loca deuastans, Dionysio historico super hanc cladem lacrimabiliter exponente, quod et noster conscribit uenerabilis martyr Christi et episcopus Cyprianus, in libro, cuius titulus est de mortalitate. Tunc et Emilianus quidam, Gothis saepe ob principum neglegentiam Moesiam deuastantibus, ut uidit licere, nec a quoquam sine magno rei publicae dispendio remoueri, similiter suae fortunae arbitratus posse uenire, tyrannidem in Moesia arripuit, omnique manu militari ascita coepit urbes et populos deuastare. Contra quem intra paucos menses dum multitudo apparatus adcresceret, non minimum incommodum rei publicae parturiuit; qui tamen in ipso pene nefario conatus sui initio extinctus, et uitam et imperium, quod inhiabat, amisit. Supra dicti uero Gallus et Volusianus imperatores, quamuis uix biennio in imperio perseuerantes, ab hac luce migrarunt, tamen ipsud biennium, quod affuerunt, ubique pacati, ubique regnauerunt gratiosi, praeter quod unum eorum fortunae reputatum est, id est generalis morbus, sed hoc ab imperitis et calumniatoribus, qui uitam solent aliorum dente maledico lacerare. Hi ergo, mox imperium adepti sunt, foedus cum gente pepigerunt Gothorum, et nec longo interuallo utrisque regibus occumbentibus Gallienus arripuit principatum.

20.

Quo in omni lasciuia resoluto Respa et Vedugo Thuruardque duces Gothorum sumptis nauibus Asiam transierunt, fretum Hellespontiacum transuecti, ubi multas eius prouinciae ciuitates populatas, opinatissimum illud Ephesiae Dianae templum, quod dudum dixeramus Amazonas condidisse, igni succendunt. Partibusque Bithiniae delati, Chalcedonam subuerterunt, quam post Cornelius Auitus aliqua parte reparauit, quae hodieque, quamuis regiae urbis uicinitate congaudeat, signa tamen ruinarum suarum aliquanta ad indicium retinet posteritatis. Hac ergo felicitate Gothi, qua intrauerant partibus Asiae, praedas spoliaque potiti, Hellespontiacum fretum retranseunt, uastantes in itinere suo Troiam Iliumque, quae uix a bello illo Agamemnoniaco aliquantulum se reparantes, rursus hostili mucrone deletae sunt. Post Asiae ergo tale excidium Thracia eorum experta est feritatem. Nam ibi ad radices Emi montis et mari uicinam Anchialos ciuitatem adgressi mox adeunt, urbem, quam dudum

Sardanapalus rex Parthorum inter limbum maris et Emi radices locasset. Ibi ergo multis feruntur mansisse diebus, aquarum calidarum delectati lauacris, quae a duodecimo miliario Anchialitanae ciuitatis sunt sitae, ab imo sui fontis ignei scaturrientes, et inter reliqua totius mundi thermarum innumerabilium loca omnino praecipuae et ad sanitatem infirmorum efficacissimae.

21.

Exinde ergo ad proprias sedes regressi, post haec a Maximiano imperatore dicuntur in auxilium Romanorum contra Parthos rogati, ubi omnino datis auxiliariis fideliter decertati sunt. Sed postquam Caesar Maximianus pene cum eorum solacio Narseum regem Persarum, Saporis Magni nepotem, fugasset, eiusque omnes opes simulque uxores et filios depraedasset, Achillemque in Alexandria Diocletianus superasset, et Maximianus Herculius in Africa Quinquegentianos adtriuisset, pacem rei publicae nancti coeperunt quasi Gothos neglegere. Nam sine ipsis dudum contra quasuis gentes Romanus exercitus difficile decertatus est. Apparet namque frequenter, quomodo inuitabantur, sicut et sub Constantino rogati sunt, et contra cognatum eius Licinium arma tulerunt, eumque deuictum et in Thessalonica clausum, priuatum ab imperio Constantini uictoris gladio trucidarunt. Nam et ut famosissimam et Romae aemulam in suo nomine conderet ciuitatem, Gothorum interfuit operatio, qui foedere inito cum imperatore quadraginta suorum milia illi in solacium contra gentes uarias optulerunt; quorum et numerus et militia usque ad praesens in re publica nominatur, id est Foederati. Tunc etenim sub Ariarici et Aorici regum suorum florebat imperio. Post quorum decessum successor regni extitit Geberich, uirtutis et nobilitatis eximius.

22.

Nam hic, Hilderich patre natus, auo Ouida, proauo Nidada, gloriam generis sui factis illustribus exaequauit, primitias regni sui mox in Vandalicam gentem extendere cupiens contra Visimar eorum regem, qui Asdingorum stirpe, quae inter eos eminet genusque indicat bellicosissimum, Dexippo historico referente, qui eos ab Oceano ad nostrum limitem uix in anni spatio peruenisse testatur prae nimia terrarum inmensitate. Quo tempore erant in eo loco manentes, ubi nunc Gepidas sedent, iuxta flumina Marisia, Miliare et Gilpil, et Grisia, qui omnes supra dictos excedit. Erat namque illis tunc ab oriente Gothus, ab occidente Marcomanus, a septentrione Hermundulus, a meridie Hister, qui et Danubius dicitur. Hic ergo Vandalis commorantibus bellum indictum est a Geberich rege Gothorum ad litus praedicti amnis Marisiae, ubi nec diu certatum est ex aequali, sed mox ipse rex Vandalorum Visimar magna cum parte gentis suae prosternitur. Geberich uero Gothorum ductor eximius superatis depraedatisque Vandalis ad propria loca, unde exierat, remeauit. Tunc perpauci Vandali, qui euasissent, collecta inbellium suorum manu infortunatam patriam relinquentes, Pannoniam sibi a Constantino principe petierunt, ibique per LX annos plus minus sedibus locatis, imperatorum decretis ut incolae famularunt. Vnde iam post longum ab Stilicone magistro militum et exconsule atque patricio inuitati, Gallias occupauerunt, ubi finitimos depraedantes non adeo fixas sedes habuerunt.

23.

Nam Gothorum rege Geberich rebus humanis excedente post temporis aliquod Hermanaricus, nobilissimus Amalorum, in regno successit, qui multas et bellicosissimas arctoi gentes perdomuit, suisque parere legibus fecit. Quem merito nonnulli Alexandro Magno comparauere maiores. Habebat siquidem quos domuerat, Golthescythas, Thiudos, Inaunxis, Vasinabroncas, Merens, Mordens, Rimniscans, Rogans, Tadzans, Athaul, Nauego, Bubegenas, Coldas. Sed cum tantorum seruitio clarus haberetur, non passus est nisi et gentem Herulorum, quibus praeerat Halaricus, magna ex parte trucidatam reliquam suae subigeret dicioni. Nam praedicta gens, Ablauio historico referente, iuxta Meotidas paludes inhabitans in locis stagnantibus, quae Graeci ἕλη uocant, Eruli nominati sunt, gens quantum uelox, eo amplius superbissima. Nulla si-

quidem erat tunc gens, quae non leuem armaturam in acie sua ex ipsis eligeret. Sed quamuis uelocitas eorum ab aliis crebro bellantibus euocaretur, Gothorum tamen stabilitati subiacuit et tarditati, fecitque causa fortunae, ut et ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Hermanaricho seruirent. Post Herulorum caedem item Hermanaricus in Venthos arma commouit, qui, quamuis armis despecti, sed numerositate pollentes, primum resistere conabantur. Sed nihil ualet multitudo in bello, praesertim ubi et deus permittit, et multitudo armata aduenerit. Nam hi, ut in initio expositionis uel catalogo gentium dicere coepimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Venethi, Antes, Sclaueni; qui quamuis nunc ita facientibus peccatis nostris ubique desaeuiunt, tamen tunc omnes Hermanarici imperiis seruierunt. Aistorum quoque similiter nationem, qui longissimam ripam Oceani Germanici insident, idem ipse prudentia et uirtute subegit, omnibusque Scythiae et Germaniae nationibus ac si propriis laboribus imperauit.

24.

Post autem non longi temporis interuallum, ut refert Orosius, Hunorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos. Nam hos, ut refert antiquitas, ita extitisse comperimus. Filimer rex Gothorum et Gundarici Magni filius, qui post egressum Scandzae insulae iam quinto loco tenens principatum Getarum, qui et terras Scythicas cum sua gente introisse superius a nobis dictus est, repperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Halibrunas is ipse cognominat, easque habens suspectas, de medio sui proturbat, longeque ab exercitu suo fugatas in solitudine, coegit errare. Quas spiritus inmundi per heremum uagantes dum uidissent et earum se conplexibus in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum ediderunt, quod fuit primum inter paludes, minutum, tetrum atque exile, quasi hominum genus, nec alia uoce notum, nisi quod humani sermonis imaginem adsignabat. Tali igitur Huni stirpe creati, Gothorum finibus aduenerunt. Quorum natio saeua, ut Priscus historicus refert, Meotida palude ulteriore ripa insidens, uenatione

tantum nec alio labore experta, nisi quod, postquam creuisset in populos, fraudibus et rapinis uicinarum gentium quietem conturbans. Huius ergo gentis, ut adsolet, uenatores, dum in interioris Meotidae ripam uenationes inquirerent, animaduertunt, quomodo ex inprouiso cerua se illis optulit, ingressaque paludem nunc progrediens, nunc subsistens, indicem uiae se tribuit. Quam secuti uenatores paludem Meotidam, quam inuiam ut pelagus aestimabant, pedibus transierunt. Mox quoque Scythica terra ignotis apparuit, cerua disparuit. Quod, credo, spiritus illi, unde progeniem trahunt, ad Scytharum inuidiam egerunt. Illi uero, qui praeter Meotidam alium mundum esse penitus ignorabant, admiratione ducti terrae Scythicae, et, ut sunt sollertes, iter illud nulli ante aetati notissimum diuinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei gestum edocent, Scythiam laudant, persuasaque gente sua uia, quam cerua indice didicerant, ad Scythiam properant, et quantoscumque obuios in ingressu Scytharum habuerunt, litauere uictoriae, reliquos perdomitos subegerunt. Nam mox ingentem illam paludem transierunt, ilico Alpidzuros, Alcidzuros, Itimaros, Tuncarsos et Boiscos, qui ripae istius Scythiae insidebant, quasi quidam turbo gentium rapuerunt. Halanos quoque pugna sibi pares, sed humanitate, uictu formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes, subiugauerunt. Nam et quos bello forsitan minime superabant, uultus sui terrore nimium pauorem ingerentes, terribilitate fugabant, eo quod erat eis species pauendae nigredinis, et uelut quaedam, si dici fas est, informis offa, non facies, habensque magis puncta, quam lumina. Quorum animi fiduciam toruus prodit aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desaeuiunt. Nam maribus ferro genas secant, ut, antequam lactis nutrimenta percipiant, uulneris cogantur subire tolerantiam. Hinc inberbes senescunt et sine uenustate efebi sunt, quia facies ferro sulcata tempestiuam pilorum gratiam cicatrice absumit. Exigui quidem forma, sed argutis motibus expediti et ad equitandum promptissimi; scapulis latis, et ad arcus sagittasque parati, firmis ceruicibus et superbia semper erectis. Hi ergo sub hominum figura uiuunt beluina saeuitia. Quod genus expeditissi-

mum multarumque nationum grassatorem Getae ut uiderunt, pauescunt suoque cum rege deliberant, qualiter tali se hoste subducant. Nam Hermanaricus rex Gothorum licet, ut superius retulimus, multarum gentium extiterit triumphator, de Hunorum tamen aduentu dum cogitat, Rosomonorum gens infida, quae tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum nanciscitur occasione decipere. Dum enim quandam mulierem, Suanihildam nomine, ex gente memorata pro mariti fraudulento discessu rex furore commotus equis ferocibus inligatam incitatisque cursibus per diuersa diuelli praecepisset, fratres eius Sarus et Ammius germanae obitum uindicantes, Hermanarici latus ferro petierunt; quo uulnere saucius, aegram uitam corporis inbecillitate contraxit. Quam aduersam eius ualitudinem captans Balamber rex Hunorum in Ostrogotharum partem mouit procinctum, a quorum societate iam Vesegothae quadam inter se contentione seiuncti habebantur. Inter haec Hermanaricus tam uulneris dolorem, quam etiam Hunorum incursiones non ferens, grandaeuus et plenus dierum centesimo decimo anno uitae suae defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunis praeualere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga sedere et Ostrogothas nuncupari.

25.

Vesegothae, id est illi alii eorum socii et occidui soli cultores, metu parentum exterriti, quidnam de se propter gentem Hunorum deliberarent, ambigebant, diuque cogitantes tandem communi placito legatos in Romaniam direxerunt ad Valentem imperatorem, fratrem Valentiniani imperatoris senioris, ut, partem Thraciae siue Moesiae si illis traderet ad colendum, eius se legibus eiusque uiuere imperiis subderent. Et, ut fides uberior illis haberetur, promittunt se, si doctores linguae suae donauerit, fieri Christianos. Quo Valens comperto mox gratulabundus annuit, quod ultro petere uoluisset, susceptosque in partibus Moesiae Getas quasi murum regni sui contra ceteras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator, Arrianorum perfidia saucius, nostrarum partium omnes ecclesias obturasset, suae partis fautores ad illos dirigit praedicatores, qui uenientes rudibus et ignaris ilico perfidiae suae uirus infundunt. Sicque Vesegothae a Valente imperatore Arriani potius, quam Christiani effecti. De cetero tam Ostrogothis quam Gepidis parentibus suis, pro affectionis gratia euangelizantes et huius perfidiae culturam edocentes, omnem ubique linguae huius nationem ad culturam huius sectae inuitauerunt. Ipsi quoque, ut dictum est, Danubium transmeantes, Daciam ripensem, Moesiam, Thraciasque permissu principis insederunt.

26.

Quibus euenit, ut adsolet genti necdum bene loco fundatae, penuria famis, coeperuntque primates eorum et duces, qui regum uice illis praeerant, id est Fritigernus, Alatheus et Safrac, exercitus inopiam condolere, negotiationem a Lupicino Maximoque Romanorum ducibus expetere. Verum quid non auri sacra fames compellit adquiescere? Coeperunt duces auaritia compellente non solum ouium boumque carnes, uerum etiam canum et inmundorum animalium morticina eis pro magno contradere, adeo, ut quodlibet mancipium in uno pane aut decem libras carne mercarentur. Sed iam mancipiis et supellectili deficientibus filios eorum auarus mercator uictus necessitate exposcit. Haud enim secus parentes faciunt, saluti suorum pignorum prouidentes: faciliusque deliberant ingenuitatem perire, quam uitam, dum misericorditer alendus quis uenditur, quam moriturus seruatur. Contigit etenim illo sub tempore aerumnoso, Lupicinus ut ductor Romanorum Fritigernum Gothorum regulum in conuiuio inuitaret, dolumque ei, ut post exitus docuit, moliretur; sed Fritigernus doli nescius, cum paucorum comitatu ad conuiuium ueniens, dum intus in praetorio epularetur, clamorem miserorum morientium audiret. Nam in alia parte socios eius reclusos dum milites ducis sui iussu trucidare conarentur, uox morientium duriter emissa iam suspectis auribus intonauit, ilico apertum dolum cognoscens Fritigernus, euaginato gladio e conuiuio non sine magna temeritate uelocitateque egreditur, suosque socios ab imminenti morte ereptos ad necem Romanorum insti-

gat. Qui nancti occasionem uotiuam elegerunt uiri fortissimi in bello magis, quam in fame deficere, et ilico in ducum Lupicini et Maximi armantur occisionem. Illa namque dies Gothorum famem Romanorumque securitatem ademit, coeperuntque Gothi iam non ut aduenae et peregrini, sed ut ciues et domini possessoribus imperare, totasque partes septentrionales usque ad Danubium suo iure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens imperator, mox armato exercitu in Thraciarum partes egreditur; ubi lacrimabili bello commisso, uincentibus Gothis, in quoddam praedium iuxta Adrianopolim saucius ipse fugiens, ignorantibusque, quod imperator in tam uili casula delitesceret, Gothis, igneque, ut adsolet saeuiente inimico, supposito, cum regali pompa crematus est, haud secus quam dei prorsus iudicio, ut ab ipsis igni conbureretur, quos ipse ueram fidem petentibus in perfidiam declinasset ignemque caritatis ad gehennae ignem detorsisset. Quo tempore Vesegothae Thracias Daciamque ripensem post tanti gloriam tropaei, tamquam solum genitale potiti, coeperunt incolere.

27.

Sed Theodosio ab Spania [Gratianus imperator] electo et in orientali principatu loco Valentis patrui subrogato, militarique disciplina mox in meliorem statum reposita, ignauiam priorum principum et desidiam exclusam Gothus ut sensit, pertimuit. Nam imperator acri omnino ingenio uirtuteque et consilio clarus, praeceptorum seueritate et liberalitate blanditiaque sua remissum exercitum ad fortia prouocauit. At uero ubi milites principe meliore notato fiduciam acceperunt, Gothos impetere temptant, eosque Thraciae finibus pellunt. Sed Theodosio principe pene tunc usque ad desperationem aegrotante datur iterum Gothis audacia, diuisoque exercitu Fritigernus ad Thessaliam praedandam, Epiros et Achaiam digressus est, Alatheus uero et Safrac cum residuis copiis Pannoniam petierunt. Quod cum Gratianus imperator, qui tunc Roma in Gallias ob incursionem Vandalorum recesserat, comperisset, quia Theodosio fatali desperationi succumbente Gothi magis saeuirent, mox ad eos collecto

uenit exercitu, nec tamen fretus in armis, sed gratia eos muneribusque uicturus, pacemque, uictualia illis concedens, cum ipsis inito foedere fecit.

28.

Vbi ergo post haec Theodosius conualuit imperator, repperitque cum Gothis et Romanis Gratianum imperatorem pepigisse, quod ipse optauerat, admodum grato animo ferens, et ipse in hac pace consensit, Athanaricumque regem, qui tunc Fritigerno successerat, datis sibi muneribus sociauit moribusque suis benignissimis ad se eum in Constantinopolim accedere inuitauit. Qui omnino libenter adquiescens regiam urbem ingressus est, miransque: 'En' inquit 'cerno, quod saepe incredulus audiebam, famam uidelicet tantae urbis'; et huc illuc oculos uoluens, nunc situm urbis commeatumque nauium, nunc moenia clara prospectans miratur, populosque diuersarum gentium quasi fonte in uno e diuersis partibus scaturriente unda, sic quoque milite ordinato aspiciens: 'Deus' inquit 'sine dubio terrenus est imperator: et quisquis aduersus eum manum mouerit, ipse sui sanguinis reus existit'. In tali ergo admiratione maioreque a principe honore suffultus, paucis mensibus interiectis ab hac luce migrauit. Quem princeps affectionis gratia pene plus mortuum quam uiuum honorans, dignae tradidit sepulturae, ipse quoque in exequiis feretrum eius praeiens. Defuncto ergo Athanarico cunctus eius exercitus in seruitio Theodosii imperatoris perdurans et Romano se imperio subdens, cum milite uelut unum corpus effecit, militiaque illa dudum sub Constantino principe Foederatorum renouata, et ipsi dicti sunt Foederati. E quibus imperator contra Eugenium tyrannum, qui occiso Gratiano Gallias occupasset, plus quam uiginti milia armatorum fideles sibi et amicos intellegens secum duxit, uictoriaque de praedicto tyranno potitus, ultionem exegit.

29.

Postquam uero Theodosius, amator pacis generisque Gothorum, rebus excessit humanis, coeperunt eius filii

utramque rem publicam luxuriose uiuentes adnihilare, auxiliariisque suis, id est Gothis, consueta dona subtrahere. Mox Gothis fastidium eorum increuit, ueritique, ne longa pace eorum se solueret fortitudo, ordinato super se rege Halarico, cui erat post Amalos secunda nobilitas Balthorumque ex genere origo mirifica, qui dudum ob audaciam uirtutis Baltha, id est audax, nomen inter suos acceperat. Mox ergo antefatus Halaricus creatus est rex, cum suis deliberans suasit eos suo labore quaerere regna, quam alienis per otium subiacere, et sumpto exercitu per Pannonias Stilicone et Aureliano consulibus et per Sirmium dextroque latere quasi uiris uacuam intrauit Italiam, nulloque penitus obsistente ad pontem applicuit Candidiani, qui tertio miliario ab urbe aberat regia Rauennate. Quae urbs inter paludes et pelagus interque Padi fluenta uni tantum patet accessui, cuius dudum possessores, ut tradunt maiores, *Αἰνετοί*, id est laudabiles, dicebantur. Haec in sinu regni Romani super mare Ionium constituta ut in modum insulae influentium aquarum redundatione concluditur. Habet ab oriente mare; ad quam qui recto cursu de Corcyra atque Helladae partibus nauigatur dextrum latus, primum Epiros, dehinc Dalmatiam, Liburniam Histriamque, et sic Venetias radens palmula nauigat. Ab occidente uero habet paludes, per quas uno angustissimo introitu ut porta relicta est. A septentrionali quoque plaga ramus illi ex Pado est, qui fossa uocitatur Asconis. A meridie item ipse Padus, quem Italiae soli fluuiorum regem dicunt, cognomento Eridanus, ab Augusto imperatore latissima fossa demissus, qui septima sui aluei parte mediam influit ciuitatem, ad ostia sua amoenissimum portum praebens, classem ducentarum quinquaginta nauium Dione referente tutissima dudum credebatur recipere statione. Qui nunc, ut Fabius ait, quod aliquando portus fuerit, spatiosissimos hortos ostendit, arboribus plenos, uerum de quibus non pendeant uela, sed poma. Trino siquidem urbs ipsa uocabulo gloriatur, trigeminaque positione exultat, id est, prima Rauenna, ultima Classis, media Caesarea inter urbem et mare, plena mollitie, harenaque minuta, uectationibus apta.

30.

Verum enim uero, cum in eius uicinitate Vesegotharum applicuisset exercitus et ad Honorium imperatorem, qui intus residebat, legationem misisset, quatenus si permitteret, ut Gothi pacati in Italia residerent, sic eos cum Romanorum populo uiuere, ut una gens utraque credi posset, sin autem aliter, bellando quis quem ualebat expellere, et iam securus qui uictor existeret imperaret, Honorius imperator utramque pollicitationem formidans, suoque cum senatu inito consilio, quomodo eos fines Italos expelleret, deliberabat. Cui ad postremum sententia sedit, quatenus prouincias longe positas, id est Gallias Spaniasque, quas pene iam perdidisset, Gizericique eas Vandalorum regis uastaret inruptio, si ualeret, Halaricus sua cum gente sibi tamquam lares proprios uindicaret, donatione sacro oraculo confirmata. Consentiunt Gothi hac ordinatione, et ad patriam sibi traditam proficiscuntur. Post quorum discessum nec quicquam mali in Italia perpetrato Stilico patricius et socer Honorii imperatoris (nam utramque eius filiam, id est Mariam et Thermantiam, sibi princeps unam post unam consocians, utramque uirginem et intactam deus ab hac luce uocauit). Hic ergo Stilico ad Pollentiam ciuitatem in Alpes Cottiarum locatam dolose accedens, nihilque mali suspicantibus Gothis ad necem totius Italiae suamque deformitatem ruit in bellum. Quem ex inprouiso Gothi cernentes, primum perterriti sunt, sed mox recollectis animis et, ut solebant, hortatibus excitati omnem pene exercitum Stiliconis in fugam conuersum usque ad internecionem deiciunt, furibundoque animo arreptum iter deserunt, et in Liguriam post se, unde iam transierant, reuertuntur; eamque praedis spoliisque potiti Emiliam pari tenore deuastant, Flaminiaeque aggerem inter Picenum et Tusciam usque ad urbem Romam discurrentes, quidquid in utrumque latus fuit, in praeda diripiunt. Ad postremum Romam ingressi, Halarico iubente spoliant tantum, non autem, ut solent gentes, ignem supponunt, nec locis sanctorum in aliquo penitus iniuriam inrogare patiuntur. Exindeque egressi, per Campaniam et Lucaniam simili clade peracta Brittios accesserunt; ubi diu residentes, ad Sici-

liam et exinde ad Africae terras ire deliberant. Bryttiorum siquidem regio in extremis Italiae finibus australi interiacens parti (angulus eius Appennini montis initium facit) Adriaeque pelagus uelut lingua porrecta a Tyrreno aestu seiungens, nomen quondam a Bryttia sortitur regina. Ibi ergo ueniens Alaricus rex Vesegotharum cum opibus totius Italiae, quas in praeda diripuerat, exinde, ut dictum est, per Siciliam ad Africam quietam patriam transire disponit. Cuius, quia non est liberum, quodcumque homo sine nutu dei disposuerit, fretus ille horribilis aliquantas naues submersit, plurimas conturbauit. Qua aduersitate depulsus Halaricus, dum secum, quid ageret, deliberaret, subito inmatura morte praeuentus, rebus humanis excessit. Quem nimia sui dilectione lugentes, Basento amne iuxta Consentinam ciuitatem de alueo suo diriuato (nam hic fluuius a pede montis iuxta urbem dilapsus fluit unda salutifera) huius ergo in medio aluei collecta captiuorum agmina sepulturae locum effodiunt, in cuius foueae gremium Halaricum cum multis opibus obruunt, rursusque aquas in suum alueum reducentes, et ne a quoquam quandoque locus cognosceretur, fossores omnes interemerunt, regnumque Vesegotharum Atauulfo eius consanguineo et forma menteque conspicuo, tradunt; nam erat quamuis non adeo proceritate staturae formatus, quantum pulchritudine corporis uultuque decorus.

31.

Qui suscepto regno reuertens iterum ad Romam, siquid primum remanserat, more locustarum erasit, nec tantum priuatis diuitiis Italiam spolians, immo et publicis, imperatore Honorio nihil resistere praeualente, cuius et germanam Placidiam, Theodosii imperatoris ex altera uxore filiam, ab urbe captiuam abduxit. Quam tamen ob generis nobilitatem formaeque pulchritudinem et integritatem castitatis adtendens, in Foro Iulii, Emiliae ciuitate, suo matrimonio legitime copulauit, ut gentes hac societate comperta quasi adunata Gothis re publica efficacius terrerentur, Honoriumque Augustum, quamuis opibus exhaustum, tamen iam quasi cognatum grato animo derelinquens, Gallias tendit. Vbi cum aduenisset, uicinae

gentes perterritae in suis se coeperunt finibus continere, quae dudum crudeliter Gallias infestassent, tam Franci quam Burgondiones. Nam Vandali uel Alani, quos superius diximus, permissu principum Romanorum utraque Pannonia resedere, nec ibi sibi metu Gothorum arbitrantes tutum fore, si reuerterentur, ad Gallias transierunt. Sed mox a Galliis, quas ante non multum tempus occupassent, fugientes, Spanias secesserunt, adhuc memores ex relatione maiorum suorum, quid dudum Geberich Gothorum rex genti suae praestitisset incommodi, uel quomodo eos uirtute sua patrio solo expulisset. Tali ergo casu Galliae Atauulfo patuere uenienti. Confirmato ergo Gothus regno in Galliis Spanorum casu coepit dolere, eosque deliberans a Vandalorum incursibus eripere, suis opibus Barcilonae cum certis fidelibus derelictis plebeque inbelle, interiores Spanias introiuit, ubi saepe cum Vandalis decertans, tertio anno, postquam Gallias Spaniasque domuisset, occubuit gladio ilia perforatus Eueruuulfi, de cuius solitus erat ridere statura. Post cuius mortem Segericus rex constituitur, sed et ipse suorum fraude peremptus ocius regnum cum uita reliquit.

32.

Dehinc iam quartus ab Alarico rex constituitur Valia, nimis destrictus et prudens. Contra quem Honorius imperator Constantium, uirum industria militari pollentem multisque proeliis gloriosum, cum exercitu dirigens, ueritus, ne foedus dudum cum Atauulfo initum ipse turbaret, et aliquas rursus in re publica insidias moliretur uicinis sibi gentibus expulsis, simulque desiderans germanam suam Placidiam subiectionis obprobrio liberare, paciscens cum Constantio, ut, aut bello aut pace uel quoquo modo si eam potuisset ad suum regnum reducere, ei eam in matrimonio sociaret. Quo placito Constantius ouans cum copia armatorum et pene iam regio apparatu Spanias petit. Cui Vallia rex Gothorum non cum minori procinctu ad claustra Pyrenei occurrit; ubi ab utraque parte legatione directa ita conuenit pacisci, ut Placidiam sororem principis redderet, suaque solacia Romanae rei publicae, ubi usus exegerit, non denegaret. Eo namque

tempore Constantinus quidam apud Gallias inuadens imperium, filium suum Constantem ex monacho fecerat Caesarem; sed non diu tenens regnum praesumptum, mox foederatis Gothis Romanisque ipse occiditur Arelato, filius uero eius Vienna. Post quos item Iouinus ac Sebastianus pari temeritate rem publicam occupandam existimantes, pari exitio perierunt. Nam duodecimo anno regni Valiae, quando et Huni post pene quinquaginta annos inuasam Pannoniam a Romanis et Gothis expulsi sunt, uidens Valia Vandalos in suos fines, id est Spaniae solum, audaci temeritate ab interioribus partibus Galliciae, ubi eos fugauerat dudum Atauulfus, egressos cuncta in praedas uastare, eo fere tempore, quo Hierius et Ardabures consules processissent, nec mora, mox contra eos mouit exercitum.

33.

Sed Gyzericus rex Vandalorum iam a Bonifatio in Africam inuitatur, qui Valentiniano principi ueniens in offensam, non aliter se quam malo rei publicae potuit uindicare. Is ergo suis precibus eos inuitans, per traiectum angustiarum, qui dicitur fretus Gaditanus et uix septem milibus Africam ab Spaniis diuidit, ostiumque maris Tyrreni in Oceani aestum egeritur, transposuit. Erat namque Gyzericus iam Romanorum clade in orbe notissimus, statura mediocris, et equi casu claudicans, animo profundus, sermone rarus, luxoriae contemptor, ira turbidus, habendi cupidus, ad sollicitandas gentes prouidentissimus, semina contentionum iacere, odia miscere paratus. Talis Africae rem publicam precibus Bonifatii, ut diximus, inuitatus, intrauit, ubi a diuinitate, ut fertur, accepta auctoritate diu regnans, ante obitum suum filiorum agmine accito ordinauit, ne inter ipsos de regni ambitione contentio esset, sed ordine quisque et gradu suo, alii si superuiueret, id est, seniori suo fieret sequens successor, et rursus ei posterior eius. Quod obseruantes per annorum multorum spatia, regnum feliciter possederunt, nec, ut in reliquis gentibus adsolet, intestino bello foedati sunt, suoque ordine unus post unum regnum excipiens, in pace populis imperauit. Quorum ordo iste ac successio fuit:

primus Gyzericus, qui pater et dominus, sequens Hunericus, tertius Gunthamundus, quartus Thrasamundus, quintus Hilderich. Quem malo gentis suae Gelimer, inmemor ataui praeceptorum, de regno eiectum et interemptum tyrannidem praesumpsit; sed non ei cessit inpune, quod fecerat. Nam mox Iustiniani imperatoris ultio in eum apparuit, et cum omne genere suo opibusque, quibus more praedonis incubabat, Constantinopolim delatus per uirum gloriosissimum Belesarium, magistrum militum orientalem, exconsulem ordinarium atque patricium, magnum in circo populo spectaculum fuit, seramque sui paenitudinem gerens, cum se uideret de fastigio regali deiectum, priuatae uitae, cui noluit famulari, redactus occubuit. Sic Africa, quae in diuisione orbis terrarum tertia pars mundi describitur, centesimo fere anno a Vandalico iugo erepta, in libertatem reuocata est regni Romani, et quae dudum ignauis dominis, ducibus infidelibus, a rei publicae Romanae corpore gentilis manus abstulerat, a sollerti domino et fideli ductore nunc reuocata hodieque congaudet. Quamuis et post haec aliquantulum intestino proelio Maurorumque infidelitate adtritam sese lamentauerit, tamen triumphus Iustiniani imperatoris a deo sibi donatus, quod inchoauerat, ad pacem usque perduxit. Sed nobis quid opus est, unde res non exigit, dicere? Ad propositum redeamus. Vallia siquidem, rex Gothorum, adeo cum suis in Vandalos saeuiebat, ut uoluisset eos etiam in Africa persequi, nisi eum casus, qui dudum Alarico in Africam tendenti contigerat, reuocasset. Nobilitatus namque intra Spanias incruentaque uictoria potitus, Tolosam reuertitur, Romano imperio fugatis hostibus aliquantas prouincias, quod promiserat, derelinquens, sibique aduersa post longum ualitudine superueniente rebus humanis excessit, eo uidelicet tempore, quo Beremud, Thorismundo patre progenitus, de quo in catalogo Amalorum familiae superius diximus, cum filio Vitiricho ab Ostrogothis, qui adhuc in Scythiae terris Hunorum oppressionibus subiacebant, ad Vesegotharum regnum migrauit. Conscius enim uirtutis et generis nobilitate facilius sibi credens principatum a parentibus deferri, quem heredem regum constabat esse multorum. Quis namque de Amalo dubitaret, si

uacasset eligere? Sed nec ipse adeo uoluit, quis esset, ostendere. Et illi iam post mortem Valliae Theoderichum ei dederant successorem, ad quem ueniens Beremud, animi pondere, quo ualebat eximio, generis sui amplitudinem commoda taciturnitate suppressit, sciens regnantibus semper regali stirpe genitos esse suspectos. Passus est ergo ignorari, ne faceret ordinata confundi. Susceptusque cum filio suo a rege Theodoricho honorifice nimis, adeo ut nec consilio suo expertem, nec conuiuio faceret alienum, non tamen pro generis nobilitate, quam ignorabat, sed pro animi fortitudine et robore mentis, quem non poterat occultare.

34.

Quid plurimum? Defuncto Vallia, ut superius quod diximus, repetamus, qui parum fuerat felix Gallis, prosperrimus feliciorque Theodorichus successit in regno, homo summa moderatione compositus, animi corporisque utilitate habundus. Contra quem Theodosio et Festo consulibus pace rupta Romani Hunis auxiliaribus secum iunctis in Gallias arma mouerunt. Turbauerat namque eos Gothorum foederatorum manus, qui cum Gaina comite Constantinopolim efferasset. Aetius ergo patricius tunc praeerat militibus, fortissimorum Moesium stirpe progenitus in Dorostora ciuitate a patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, rei publicae Romanae singulariter natus, qui superbiam Suauorum Francorumque barbariem immensis caedibus seruire Romano imperio coegisset. Hunis quoque auxiliaribus Litorio ductante, contra Gothos Romanus exercitus mouit procinctum, diuque ex utraque parte acies ordinatae, cum utrique fortes et neuter infirmior esset, datis dextris in pristinam concordiam redierunt, foedusque firmatum ab alterutro fida pace peracta, recessit uterque. Qua pace Attila Hunorum omnium dominus et paene totius Scythiae gentium solus in mundo regnator, qui erat famosa inter omnes gentes claritate mirabilis. Ad quem in legationem se missum a Theodosio iuniore Priscus historicus tali uoce inter alia refert: 'Ingentia siquidem flumina, id est Tisia, Tibisiaque et Dricca transeuntes uenimus in locum illum, ubi dudum

Vidigoia, Gothorum fortissimus, Sarmatum dolo occubuit. Indeque non longe ad uicum, in quo rex Attila morabatur, accessimus, uicum inquam, ad instar ciuitatis amplissimae, in quo lignea moenia ex tabulis nitentibus fabricata repperimus, quarum compago ita solidum mentiebatur, ut uix ab intento posset iunctura tabularum conprehendi. Videres triclinia ambitu prolixiore distenta porticusque in omni decore dispositos. Area uero curtis ingenti ambitu cingebatur, ut amplitudo ipsa regiam aulam ostenderet. Hae sedes erant Attilae regis barbariem totam tenentis; haec captis ciuitatibus habitacula praeponebat.'

35.

Is namque Attila patre genitus Mundzuco, cuius fuere germani Octar et Roas, qui ante Attilam regnum tenuisse narrantur, quamuis non omnino cunctorum, quorum ipse. Post quorum obitum cum Bleda germano Hunorum successit in regno, et, ut ante expeditionis, quam parabat, par foret, augmentum uirium parricidio quaerit, tendens ad discrimen omnium nece suorum. Sed librante iustitia detestabili remedio crescens, deformes exitus suae crudelitatis inuenit. Bleda enim fratre fraudibus interempto, qui magnae parti regnabat Hunorum, uniuersum sibi populum adunauit, aliarumque gentium, quas tunc in dicione tenebat, numerositate collecta, primas mundi gentes, Romanos Vesegothasque, subdere praeoptabat. Cuius exercitus quingentorum milium esse numero ferebatur. Vir in concussionem gentium natus in mundo, terrarum omnium metus, qui, nescio qua sorte, terrebat cuncta formidabili de se opinione uulgata. Erat namque superbus incessu, huc atque illuc circumferens oculos, ut elati potentia ipso quoque motu corporis appareret; bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio ualidissimus, supplicantibus exorabilis, propitius autem in fidem semel susceptis; forma breuis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis asparsus, simo naso, teter colore, originis suae signa restituens. Qui quamuis huius esset naturae, ut semper magna confideret, addebat ei tamen confidentiam gladius Martis inuentus, sacer apud Scytharum reges semper

habitus, quem Priscus historicus tali refert occasione detectum: 'Cum pastor (inquiens) quidam gregis unam buculam conspiceret claudicantem, nec causam tanti uulneris inueniret, sollicitus uestigia cruoris insequitur, tandemque uenit ad gladium, quem depascens herbas incauta calcauerat, effossumque protinus ad Attilam defert. Quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimis, arbitratur se mundi totius principem constitutum et per Martis gladium potestatem sibi concessam esse bellorum.'

36.

Huius ergo mentem ad uastationem orbis paratam comperiens Gyzericus rex Vandalorum, quem paulo ante memorauimus, multis muneribus ad Vesegotharum bella praecipitat, metuens, ne Theoderichus Vesegotharum rex filiae suae ulcisceretur iniuriam, quae Hunerico Gyzerici filio iuncta, prius quidem tanto coniugio laetaretur, sed postea, ut erat ille et in sua pignora truculentus, ob suspicionem tantummodo ueneni ab ea parati, naribus abscisam truncatamque auribus spolians decore naturali, patri suo ad Gallias remiserat, ut turpe funus miseranda semper offerret, et crudelitas, qua etiam mouerentur externi, uindictam patris efficacius impetraret. Attila igitur dudum bella concepta Gyzerici redemptione parturiens, legatos in Italiam ad Valentinianum principem misit, serens Gothorum Romanorumque discordiam, ut, quos proelio non poterat concutere, odiis internis elideret, asserens se rei publicae eius amicitias in nullo uiolare, sed contra Theoderichum Vesegotharum regem sibi esse certamen. Vnde cum excipi libenter optaret, cetera epistulae usitatis salutationum blandimentis oppleuerat, studens fidem adhibere mendacio. Pari etiam modo ad regem Vesegotharum Theoderichum dirigit scripta, hortans, ut a Romanorum societate discederet, recoleretque proelia, quae paulo ante contra eum fuerant concitata. Sub nimia feritate homo subtilis, antequam bella gereret, arte pugnabat. Tunc Valentinianus imperator ad Vesegothas eorumque regem Theoderichum in his uerbis legationem direxit: 'Prudentiae uestrae est, fortissimi gentium, aduersus orbis conspirare tyrannum, qui optat mundi generale habere

seruitium, qui causas proelii non requirit, sed, quidquid commiserit, hoc putat esse legitimum. Ambitum suum brachio metitur, superbiam licentia satiat; qui ius fasque contemnens, hostem se exhibet et naturae. Cunctorum etenim meretur hic odium, qui in commune omnium se adprobat inimicum. Recordamini, quaeso, quod certe non potest obliuisci, ab Hunis non per bella, ubi communis casus est, fusum, sed, quod grauiter angit, insidiis appetitum. Vt de nobis taceamus, potestis hanc inulti ferre superbiam? Armorum potentes, fauete propriis doloribus, et communes iungite manus. Auxiliamini etiam rei publicae, cuius membrum tenetis. Quam sit autem nobis expetenda uel amplexanda societas, hos interrogate consilia.' His et similibus legati Valentiniani regem permouerunt Theodorichum. Quibus ille respondit: 'Habetis' inquit 'Romani, desiderium uestrum; fecistis Attilam et nobis hostem. Sequemur illum quocumque uocauerit, et quamuis infletur de superbarum gentium uictoriis, norunt tamen Gothi confligere cum superbis. Nullum bellum dixerim graue, nisi quod causa debilitat, quando nil triste pauet, cui maiestas arriserit.' Adclamant responso comites ducis, laetum sequitur uulgus. Fit omnibus ambitus pugnae, hostes iam Huni desiderantur. Producitur itaque a rege Theodoricho Vesegotharum innumerabilis multitudo; qui quattuor filios domi dimissos, id est Friderichum et Eurichum, Retemerim et Himnerith, secum tantum Thorismud et Theoderichum maiores natu participes laboris adsumit. Felix procinctus, auxilium tutum, suaue collegium habere solacia illorum, cum quibus delectat ipsa etiam simul subire discrimina. A parte uero Romanorum tanta patricii Aetii prouidentia fuit, cui tunc innitebatur res publica Hesperiae plagae, ut undique bellatoribus congregatis aduersus ferocem et infinitam multitudinem non impar occurreret. Hi enim adfuerunt auxiliares: Franci, Sarmatae, Armoriciani, Liticiani, Burgundiones, Saxones, Riparii, Olibriones, quondam milites Romani, tunc uero iam in numero auxiliarium exquisiti, aliaeque nonnullae Celticae uel Germaniae nationes. Conuenitur itaque in campos Catalaunicos, qui et Mauriaci nominantur, centum leuuas, ut Galli uocant, in longum tenentes et septuaginta

in latum. Leuua autem Gallica una mille et quingentorum passuum quantitate metitur. Fit ergo area innumerabilium populorum pars illa terrarum. Conseruntur acies utraeque fortissimae; nihil subreptionibus agitur, sed aperto Marte certatur. Quae potest digna causa tantorum motibus inueniri? aut quod odium in se cunctos animauit armari? Probatum est humanum genus regibus uiuere, quando unius mentis insano impetu strages sit facta populorum, et arbitrio superbi regis momento deficit, quod tot saeculis natura progenuit.

37.

Sed antequam pugnae ipsius ordinem referamus, necessarium uidetur edicere, quae in ipsis bellorum motibus acciderunt, quia sicut famosum proelium, ita multiplex atque perplexum. Sangibanus namque, rex Alanorum, metu futurorum perterritus, Attilae se tradere pollicetur et Aurelianam ciuitatem Galliae, ubi tunc consistebat, in eius iura transducere. Quod ubi Theodorichus et Aetius agnouerunt, magnis aggeribus eandem urbem ante aduentum Attilae struunt, suspectumque custodiunt Sangibanum et inter suos auxiliares medium statuunt cum propria gente. Igitur Attila rex Hunorum, tali perculsus euentu, diffidens suis copiis, metuit inire conflictum, interque fugam reuoluens ipso funere tristiorem, statuit per aruspices futura inquirere. Qui more solito nunc pecorum fibras, nunc quasdam uenas in abrasis ossibus intuentes, Hunis infausta denuntiant; hoc tamen quantulum praedixere solacii, quod summus hostium ductor de parte aduersa occumberet, relictaque uictoria sua morte foedaret. Cumque Attila necem Aetii, quod eius motibus obuiabat, uel cum sua perditione duceret expetendam, tali praesagio sollicitus, ut erat consiliorum in rebus bellicis exquisitor, circa nonam diei horam proelium sub trepidatione committit, ut, si secus cederet, nox imminens subueniret.

38.

Conuenere partes, ut diximus, in campos Catalaunicos. Erat autem positio loci decliui tumore in editum

collis excrescens. Quem uterque cupiens exercitus optinere, quia loci oportunitas non paruum benificium confert, dextram partem Huni cum suis, sinistram Romani et Vesegothae cum auxiliariis occuparunt, relictoque de cacuminis eius iugo certamen ineunt. Dextrum itaque cornu cum Vesegothis Theoderichus tenebat, sinistrum Aetius cum Romanis, collocantes in medio Sangibanum, quem superius rettulimus praefuisse Alanis, prouidentes cautioni militari, ut eum, de cuius animo minus praesumebant, fidelium turba concluderent. Facile namque adsumit pugnandi necessitatem, cui fugiendi inponitur difficultas. E diuerso uero fuit Hunorum acies ordinata, ut in medio Attila cum suis fortissimis locaretur, sibi potius rex hac ordinatione prospiciens, quatenus inter gentis suae robur positus ab imminenti periculo redderetur exceptus. Cornua uero eius multiplices populi et diuersae nationes, quos dicioni suae subdiderat, ambiebant. Inter quos Ostrogotharum praeminebat exercitus Valamire et Theodemire et Videmere germanis ductantibus, ipso etiam rege, cui tunc seruiebant, nobilioribus, quia Amalorum generis eos potentia inlustrabat; eratque et Gepidarum agmine innumerabili rex ille famosissimus Ardaricus, qui ob nimiam suam fidelitatem erga Attilam eius consiliis intererat. Nam perpendens Attila societatem suam, eum et Valamerem, Ostrogotharum regem, super ceteros regulos diligebat. Erat namque Valamir secreti tenax, blandus alloquio, dolis ignarus; Ardaricus fide et consilio, ut diximus, clarus. Quibus non immerito contra parentes Vesegothas debuit credere pugnaturis. Reliqua autem, si dici fas est, turba regum diuersarumque nationum ductores, ac si satellites, nutibus Attilae attendebant, et ubi oculo annuisset, absque aliqua murmuratione cum timore et tremore unusquisque astabat, aut certe, quod iussus fuerat, exequebatur. Solus Attila rex omnium regum super omnes et pro omnibus sollicitus erat. Fit ergo de loci, quem diximus, oportunitate certamen. Attila suos dirigit, qui cacumen montis inuaderent, sed a Thorismundo et Aetio praeuenitur, qui eluctati, collis excelsa ut conscenderent, superiores effecti sunt, uenientesque Hunos montis benificio facile turbauerunt.

39.

Tunc Attila, cum uideret exercitum causa praecedente turbatum, tali eum ex tempore credidit alloquio confirmandum: 'Post uictorias tantarum gentium, post orbem, si consistatis, edomitum, ineptum iudicaueram tamquam ignaros rei uerbis acuere. Quaerat hoc aut nouus ductor aut inexpertus exercitus. Nec mihi fas est aliquid uulgare dicere, nec uobis oportet audire. Quid autem aliud uobis quam bellare consuetum? aut quid uiro forti suauius, quam uindictam manu quaerere? Magnum munus a natura animos ultione satiare. Adgrediamur igitur hostem alacres! Audaciores sunt semper, qui inferunt bellum. Adunatas despicite dissonas gentes! Indicium pauoris est societate defendi. En ante impetum nostrum terroribus iam feruntur, excelsa quaerunt, tumulos capiunt et sera paenitudine in campo munitiones efflagitant. Nota uobis sunt, quam sint leuia, Romanorum arma: primo etiam non dico uulnere, sed ipso puluere grauantur, dum in ordine coeunt et acies testudinesque conectunt. Vos confligite perstantibus animis, ut soletis, despicientesque eorum aciem, Alanos inuadite, in Vesegothas incumbite! Inde nobis est citam uictoriam quaerere, unde se continet bellum. Abscisis autem neruis mox membra relabuntur, nec potest stare corpus, cui ossa subtraxeris. Consurgant animi, furor solitus intumescat! Nunc consilia Huni, nunc arma depromite! Aut uulneratus quis aduersarii mortem reposcat, aut inlaesus hostium clade satietur! Victuris nulla tela conueniunt, morituros et in otio fata praecipitant. Postremo cur fortuna Hunos tot gentium uictores adseret, nisi ad certaminis huius gaudia praeparasset? Quis denique Meotidarum iter maioribus nostris aperuit tot saeculis clausum secretum? Quis adhuc inermibus cedere faciebat armatos? Faciem Hunorum non poterat ferre adunata collectio. Non fallor euentu, hic campus est, quem nobis tot prospera promiserunt. Primus in hostem tela coniciam. Siquis potuerit Attila pugnante otia ferre, sepultus est'. His uerbis accensi in pugnam cuncti praecipitantur.

40.

Et quamuis haberent res ipsae formidinem, praesentia tamen regis cunctationem maerentibus auferebat. Manus manibus congrediuntur. Bellum atrox, multiplex, immane, pertinax, cui simile nulla usquam narrat antiquitas, ubi talia gesta referuntur, ut nihil esset, quod in uita sua conspicere potuisset egregius, qui huius miraculi priuaretur aspectu. Nam si senioribus credere fas est, riuulus memorati campi humili ripa praelabens, peremptorum uulneribus sanguine multo prouectus est, non auctus imbribus, ut solebat, sed liquore concitatus insolito, torrens factus est cruoris augmento. Et quos illic coegit in aridam sitim uulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt: ita constricti sorte miserabili sorbebant, potantes sanguinem, quem fuderant sauciati. Hic Theodorichus rex dum adhortatus discurrit exercitum, equo depulsus pedibusque suorum conculcatus uitam maturae senectutis conclusit. Alii uero dicunt eum interfectum telo Andagis de parte Ostrogotharum, qui tunc Attilanis sequebantur regimen. Hoc fuit, quod Attilae praesagio aruspices prius dixerant, quamuis ille de Aetio suspicaretur. Tunc Vesegothae diuidentes se ab Alanis, inuadunt Hunorum cateruam et pene Attilam trucidarent, nisi prouidus prius fugisset et se suosque ilico intra septa castrorum, quae plaustris uallata habebat, reclusisset; quamuis fragili munimine, eo tamen quaesierunt subsidium uitae, quibus paulo ante nullus poterat muralis agger obsistere. Thorismud autem, regis Theodorichi filius, qui cum Aetio collem anticipans hostes de superiore loco deturbauerat, credens se ad agmina propria peruenire, nocte caeca ad hostium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter dimicantem quidam capite uulnerato equo deiecit, suorumque prouidentia liberatum a proeliandi intentione diuisit. Aetius uero similiter noctis confusione diuisus, cum inter hostes medius uagaretur, trepidus, nequid incidisset aduersi Gothos, inquirit, tandemque ad socia castra perueniens reliquum noctis scutorum defensione transegit. Postera die luce orta, cum cumulatos cadaueribus campos aspicerent, nec audere Hunos erumpere, suam arbitrantes uictoriam

scientesque Attilam non nisi magna clade confossum bello confugere, cum tamen nil ageret uel prostratus abiectum, sed strepens armis tubis canebat, incursionemque minabatur, uelut leo uenabulis pressus speluncae aditus obambulat, nec audet insurgere nec desinit fremitibus uicina terrere. Sic bellicosissimus rex uictores suos turbabat inclusus. Conueniunt itaque Gothi Romanique et, quid agerent de superato Attila, deliberant. Placet eum obsidione fatigari, qui annonae copiam non habebat, quando ab ipsorum sagittariis intra septa castrorum locatis crebris ictibus arceretur accessus. Fertur autem desperatis rebus praedictum regem adhuc et supremo magnanimem, equinis sellis construxisse pyram, seseque, si aduersarii inrumperent, flammis inicere uoluisse, ne aut aliquis eius uulnere laetaretur, aut in potestatem hostium tantarum gentium dominus perueniret.

41.

Verum inter has obsidionum moras Vesegothae regem, filii patrem requirunt, admirantes eius absentiam, dum felicitas fuerit subsecuta. Cumque diutius exploratum, ut uiris fortibus mos est, inter densissima cadauera repperissent, cantibus honoratum inimicis spectantibus abstulerunt. Videres Gothorum globos dissonis uocibus confragosos adhuc inter bella furentia funeri reddidisse culturam. Fundebantur lacrimae, sed quae uiris fortibus impendi solent. Nostra mors erat, sed Huno teste gloriosa, unde hostium putaretur inclinatam fore superbiam, quando tanti regis efferri cadauer cum suis insignibus conspiciebant. At Gothi Theodorico adhuc iusta soluentes, armis insonantibus regiam deferunt maiestatem, fortissimusque Thorismud bene gloriosos manes carissimi patris, ut decebat filium, patris exequias est prosecutus. Quod postquam peractum est, orbitatis dolore commotus et uirtutis impetu, qua ualebat, dum in reliquiis Hunorum mortem patris uindicare contendit, Aetium patricium ac si seniorem prudentiaeque maturum de hac parte consuluit, quid sibi esset in tempore faciendum. Ille uero metuens, ne Hunis funditus interemptis a Gothis Romanum premeretur imperium, praebet hac suasione consilium, ut ad sedes proprias remearet, regnumque, quod pater reliquerat, arriperet, ne germani eius opibus adsumptis paternis Vesegotharum regnum peruaderent, grauiterque dehinc cum suis et, quod peius est, miseriter pugnaret. Quod responsum non ambigue, ut datum est, sed pro sua potius utilitate susceptum, relictis Hunis redit ad Gallias. Sic humana fragilitas dum suspicionibus occurrit, magna plerumque agendam rerum occasionem intercipit. In hoc etenim famosissimo et fortissimarum gentium bello ab utrisque partibus CLXV milia caesa referuntur, exceptis quindecim milibus Gepidarum et Francorum, qui ante congressionem publicam noctu sibi occurrentes mutuis concidere uulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunorum parte pugnantibus. Attila igitur cognita discessione Gothorum, quod de inopinatis colligi solet, inimicorum magis aestimans dolum, diutius se intra castra continuit. Sed ubi hostium absentiam sunt longa silentia consecuta, erigitur mens ad uictoriam, gaudia praesumuntur, atque potentis regis animus in antiqua fata reuertitur. Thorismud ergo patre mortuo in campis statim Catalaunicis, ubi et pugnauerat, regia maiestate subuectus Tolosam ingreditur. Hic licet fratrum et fortium turba gauderet, ipse tamen sic sua initia moderatus est, ut nullius reperiret de regni successione certamen.

42.

Attila uero nancta occasione de recessu Vesegotharum et, quod saepe optauerat, cernens hostium solutionem per partes, mox iam securus ad oppressionem Romanorum mouit procinctum primaque adgressione Aquileiensem obsedit ciuitatem, quae est metropolis Venetiarum, in mucrone uel lingua Adriatici posita sinus, cuius ab oriente muros Natissa amnis fluens a monte Piccis elambit. Ibique cum diu multumque obsidens nihil penitus praeualeret, fortissimis intrinsecus Romanorum militibus resistentibus, exercitu iam murmurante et discedere cupiente, Attila deambulans circa muros, dum, utrum solueret castra an adhuc remoraretur, deliberat, animaduertit candidas aues,

id est ciconias, qui in fastigio domorum nidificant, de ciuitate fetus suos trahere atque contra morem per rura forinsecus comportare. Et, ut erat sagacissimus inquisitor, praesensit et ad suos: 'Respicite' inquit 'aues futurarum rerum prouidas perituram relinquere ciuitatem casurasque arces periculo imminente deserere. Non hoc uacuum, non hoc credatur incertum; rebus praesciis consuetudinem mutat uentura formido. Quid plura? Animos suorum rursus ad oppugnandam Aquileiam inflammat. Qui machinis constructis omnibusque generibus tormentorum adhibitis, nec mora, inuadunt ciuitatem, spoliant, diuidunt uastantque crudeliter ita, ut uix, eius uestigia ut appareant, reliquerunt. Exhinc iam audaciores et necdum Romanorum sanguine satiati per reliquas Venetum ciuitates Huni bacchantur. Mediolanum quoque Liguriae metropolim et quondam regiam urbem pari tenore deuastant, nec non et Ticinum aequali sorte deiciunt, uicinaque loca saeuientes allidunt, demoliunturque pene totam Italiam. Cumque ad Romam animus fuisset eius attentus accedere, sui eum, ut Priscus historicus refert, remouerunt, non urbi, cui inimici erant, consulentes, sed Alarici, quondam Vesegotharum regis, obicientes exemplum, ueriti regis sui fortunam, quia ille post fractam Romam non diu superuixerit, sed protinus rebus humanis excesserit. Igitur dum eius animus ancipiti negotio inter ire et non ire fluctuaret, secumque deliberans tardaret, placida ei legatio a Roma aduenit. Nam Leo papa per se ad eum accedit in agro Venetum Ambuleio, ubi Mincius amnis commeantium frequentatione transitur. Qui mox deposuit exercitatum furorem et rediens, quo uenerat, iter ultra Danubium, promissa pace discessit, illud prae omnibus denuntians atque interminando decernens, grauiora se in Italiam inlaturum, nisi ad se Honoriam Valentiniani principis germanam, filiam Placidiae Augustae, cum portione sibi regalium opum debita mitterent. Ferebatur enim, quia haec Honoria, dum propter aulae decus ad castitatem teneretur nutu fratris inclusa, clam eunucho misso Attilam inuitasset, ut contra fratris potentiam eius patrociniis uteretur; prorsus indignum facinus, ut licentiam libidinis malo puplico compararet.

43.

Reuersus itaque Attila in sedes suas et quasi otii paenitens grauiterque ferens a bello cessare, ad Orientis principem Marcianum legatos dirigit, prouinciarum testans uastationem eo, quod sibi promissum a Theodosio quondam imperatore minime persolueretur, et inhumanior solito suis hostibus appareret. Haec tamen agens, ut erat uersutus et callidus, alibi minatus, alibi arma sua commouit, et, quod restabat indignationi, faciem in Vesegothas conuertit. Sed non eum, quem de Romanis, reportauit euentum. Nam per dissimiles anterioris uias recurrens, Alanorum partem trans flumen Ligerim considentem statuit suae redigere dicioni, quatenus mutata per ipsos belli facie terribilior immineret. Igitur a Dacia et Pannonia prouinciis, in quibus tunc Huni cum diuersis subditis nationibus insidebant, egrediens Attila, in Alanos mouit procinctum. Sed Thorismud rex Vesegotharum fraudem Attilae non impari subtilitate praesentiens ad Alanos tota uelocitate prius aduenit, ibique superuenientis Attilae iam motibus praeparatus occurrit, consertoque proelio pene simili eum tenore, ut prius in campis Catalaunicis, ab spe remouit uictoriae, fugatumque a partibus suis sine triumpho remittens in sedes proprias fugere compulit. Sic Attila famosus et multarum uictoriarum dominus, dum quaerit famam perditoris abicere, et, quod prius a Vesegothis pertulerat, abolere, geminata sustinuit ingloriosusque recessit. Thorismud uero repulsis ab Alanis Hunorum cateruis sine aliqua suorum laesione Tolosam migrauit, suorumque quieta pace composita tertio anno regni sui aegrotans, dum sanguinem tollit de uena, ab Ascalo suo cliente inimicos nuntiante arma subtracta peremptus est. Vna tamen manu, quam liberam habebat, scabellum tenens, sanguinis sui extitit ultor, aliquantos insidiantes sibi extinguens.

44.

Post cuius decessum Theoderichus germanus eius, Vesegotharum in regno succedens, mox Riciarium Suauorum regem, cognatum suum, repperit inimicum. Hic

etenim Riciarius affinitate Theoderichi praesumens, uniuersam paene Spaniam sibi credidit occupandam, iudicans oportunum tempus subreptionis incomposita initia temptare regnantis. Quibus antea Gallicia et Lysitania sedes fuere, quae in dextro latere Spaniae per ripam Oceani porriguntur, habentes ab oriente Austrigoniam, ab occidente in promuntorio sacrum Scipionis Romani ducis monumentum, a septentrione Oceanum, a meridie Lysitaniam et fluuium Tagum, qui harenis suis permiscens auri metalla, trahit cum limi uilitate diuitias. Exinde ergo exiens Riciarius rex Suauorum nititur totas Spanias occupare. Cui Theodorichus cognatus suus, ut erat moderatus, legatos mittens pacifice dixit, ut non solum recederet a finibus alienis, uerum etiam nec temptare praesumeret, odium sibi tali ambitione adquirens. Ille uero animo praetumido ait: 'Si hic murmuras et me uenire causaris, Tolosam, ubi tu sedes, ueniam; ibi si uales, resiste'. His auditis aegre tulit Theodorichus, compacatusque cum ceteris gentibus arma mouit in Suauos, Burgundzonum quoque Gundiuchum et Hilpericum reges auxiliarios habens sibique deuotos. Ventum est ad certamen iuxta flumen Vrbicum, quod inter Asturicam Hiberiamque praetermeat; consertoque proelio Theoderichus cum Vesegothis, qui ex iusta parte pugnabat, uictor efficitur, Suauorum gentem pene cunctam usque ad internecionem prosternens. Quorum rex Riciarius relicto infesto hoste fugiens in nauem conscendit, aduersaque procella Tyrreni ostii repercussus, Vesegotharum est manibus redditus. Miserabilis non differt mortem, cum elementa mutauerit. Theoderichus uero uictor existens subactis pepercit, nec ultra certamine saeuire permisit, praeponens Suauis, quos subegerat, clientem proprium nomine Agiuulfum. Qui in breui animum praeuaricatione Suauorum suasionibus commutans neglexit imperata complere, sed potius tyrannica elatione superbiens, creditque se ea uirtute prouinciam optinere, qua dudum cum domino suo eam subegisset. Vir siquidem erat Varnorum stirpe genitus, longe a Gothici sanguinis nobilitate seiunctus, idcirco nec libertati studens nec patrono fidem reseruans. Quo comperto Theodorichus mox contra eum, qui eum de regno peruaso deicerent, destinauit. Qui uenientes, sine mora in primo eum certamine superantes, congruam factorum eius ab eo exegerunt ultionem. Captus namque et suorum solacio destitutus capite plectitur, sensitque tandem iratum, qui propitium dominum crediderat contemnendum. Tunc Suaui rectoris sui interitum contuentes, locorum sacerdotes ad Theoderichum supplices direxerunt. Quos ille pontificali reuerentia suscipiens non solum impunitatem Suauorum indulsit, sed, ut sibi de suo genere principem constituerent, flexus pietate concessit. Quod et factum est, et Rimismundum sibi Suaui regulum ordinauerunt. His peractis paceque cunctis munitis tertio decimo regni sui anno Theoderichus occubuit.

45.

Cui frater Eurichus praecupida festinatione succedens, sceua suspicione pulsatus est. Nam dum haec circa Vesegotharum gentem et alia nonnulla geruntur, Valentinianus imperator dolo Maximi occisus est, et ipse Maximus tyrannico more regnum inuasit. Quod audiens Gyzericus rex Vandalorum ab Africa armata classe in Italiam uenit, Romamque ingressus cuncta deuastat. Maximus uero fugiens a quodam Vrso milite Romano interemptus est. Post quem iussu Marciani imperatoris orientalis Maiorianus occidentale suscepit imperium gubernandum. Sed et ipse non diu regnans, dum contra Alanos, qui Gallias infestabant, mouisset procinctum, Dertona iuxta fluuium Hyra occiditur. Cuius locum Seuerus inuasit, qui tertio anno imperii sui Romae obiit. Quod cernens Leo imperator, qui in orientali regno Marciano successerat, Anthemium patricium suum ordinans Romae principem destinauit. Qui ueniens ilico Regimerem generum suum contra Alanos direxit, uirum egregium et pene tunc in Italia ad exercitum singularem. Qui et multitudinem Alanorum et regem eorum Beorgum in primo statim certamine superatos internecioni prostrauit. Euricus ergo Vesegotharum rex, crebram mutationem Romanorum principum cernens, Gallias suo iure nisus est occupare. Quod

comperiens Anthemius imperator Brittonum solacia postulauit. Quorum rex Riotimus cum duodecim milibus ueniens in Beturicas ciuitatem, Oceano e nauibus egressus, susceptus est. Ad quos rex Vesegotharum Eurichus innumerum ductans aduenit exercitum, diuque pugnans Riotimud Brittonum regem, antequam Romani in eius societatem coniungerentur, effugauit. Qui ampla parte exercitus amissa, cum quibus potuit, fugiens ad Burgundzonum gentem uicinam Romanisque in eo tempore foederatam aduenit. Eurichus uero rex Vesegotharum Aruernam Galliae ciuitatem occupauit Anthemio principe iam defuncto: qui cum Ricemere genero suo, intestino bello saeuiens, Romam triuisset, ipseque a genero peremptus regnum reliquit Olybrio. Quo tempore in Constantinopoli Aspar, primus patriciorum et Gothorum genere clarus, cum Ardaburo et Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem Caesare generoque Leonis principis appellato, spadonum ensibus in palatio uulneratus interiit. Et necdum Olybrio octauo mense in regnum ingresso obeunte Glycerius apud Rauennam plus praesumptione quam electione Caesar effectus est. Quem anno uix expleto Nepos, Marcellini quondam patricii sororis filius, a regno deiciens in portu Romano, episcopum ordinauit. Tantas uarietates mutationesque Eurichus cernens, ut diximus superius, Aruernam occupat ciuitatem, ubi tunc Romanorum dux praeerat Ecdicius nobilissimus senator et dudum Auiti imperatoris, qui ad paucos dies regnum inuaserat, filius (nam hic ante Olybrium paucos dies tenens imperium ultro secessit Placentiam, ibique episcopus est ordinatus). Huius ergo filius Ecdicius, diu certans cum Vesegothis nec ualens antestare, relicta patria maximeque urbe Aruernate hosti, ad tutiora se loca collegit. Quod audiens Nepos imperator praecepit Ecdicium relictis Galliis ad se uenire, loco eius Oreste magistro militum ordinato. Qui Orestes suscepto exercitu et contra hostes egrediens a Roma Rauennam peruenit, ibique remoratus Augustulum filium suum imperatorem effecit. Quo comperto Nepos fugit Dalmatias ibique defecit priuatus a regno, ubi iam Glycerius dudum imperator episcopium Salonitanum habebat.

46.

Augustulo uero a patre Oreste in Rauenna imperatore ordinato non multum post Odoacer Torcilingorum rex, habens secum Sciros, Herulos diuersarumque gentium auxiliarios, Italiam occupauit et Oreste interfecto Augustulum filium eius de regno pulsum in Lucullano Campaniae castello exilii poena damnauit. Sic quoque Hesperium Romanae gentis imperium, quod septingentesimo nono urbis conditae anno primus Augustorum, Octauianus Augustus, tenere coepit, cum hoc Augustulo periit anno decessorum prodecessorumue regni quingentesimo uicesimo secundo, Gothorum dehinc regibus Romam Italiamque tenentibus. Interea Odoacer rex gentium, omni Italia subiugata, ut terrorem suum Romanis indiceret, mox in initio regni sui Bracilam comitem apud Rauennam occidit, regnoque suo confortato paene per tredecim annos usque ad Theodorici praesentiam, de quo in subsequentibus dicturi sumus, optinuit.

47.

Interim tamen ad eum ordinem, unde digressi sumus, redeamus, et quomodo Euricus rex Vesegotharum, Romani regni uacillationem cernens, Arelatum et Massiliam propriae subdidit dicioni. Gyzericus etenim Vandalorum rex suis eum muneribus ad ista committenda inlicuit, quatenus ipse Leonis uel Zenonis insidias, quas contra eum direxerant, praecaueret, egitque, ut orientale imperium Ostrogothae, Hesperium Vesegothae uastarent, ut in utraque re publica hostibus decertantibus ipse in Africa quietus regnaret. Quod Eurichus grato suspiciens animo, totas Spanias Galliasque sibi iam iure proprio tenens, simul quoque et Burgunzones subegit, Arelatoque degens, nono decimo anno regni sui uita priuatus est. Huic successit proprius filius Alarichus, qui nonus in numero ab illo Alarico Magno regnum adeptus est Vesegotharum. Nam pari tenore, ut de Augustis superius diximus, et in Alaricis prouenisse cognoscitur, et in eis saepe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoarunt. Quo nos interim praetermisso, sicut promisimus, omnem Gothorum texamus originem.

48.

Et quia, dum utraeque gentes, tam Ostrogothae quam etiam Vesegothae, in uno essent, ut ualui, maiorum sequens dicta reuolui, diuisosque Vesegothas ab Ostrogothis ad liquidum sum prosecutus, necesse nobis est iterum ad antiquas eorum Scythicas sedes redire et Ostrogotharum genealogias actusque pari tenore exponere: quos constat morte Hermanarici regis sui, decessione a Vesegothis diuisos, Hunorum subditos dicioni in eadem patria remorasse, Vinithario tamen Amalo principatus sui insignia retinente. Qui aui Vultuulfi uirtutem imitatus, quamuis Hermanarici felicitate inferior, tamen aegre ferens Hunorum imperio subiacere, paululum se subtrahens ab illis, suamque dum nititur ostendere uirtutem, in Antorum fines mouit procinctum, eosque dum adgreditur, prima congressione superatur; deinde fortiter egit, regemque eorum Boz nomine cum filiis suis et LXX primatibus in exemplum terroris affixit, ut dediticiis metum cadauera pendentium geminarent. Sed dum tali libertate uix anni spatio imperasset, non est passus Balamber rex Hunorum, sed ascito ad se Gisimundo Hunimundi Magni filio, qui iuramenti sui et fidei memor cum ampla parte Gothorum Hunorum imperio subiacebat, renouatoque cum eo foedere super Vinitharium duxit exercitum; diuque certati primo et secundo certamine Vinitharius uincit. Nec ualet aliquis commemorare, quantam stragem de Hunorum Vinitharius fecit exercitu. Tertio uero proelio subreptionis auxilio ad fluuium nomine Erac, dum utrique ad se uenissent, Balamber sagitta missa caput Venetharii saucians, interemit, neptemque eius Vadamercam sibi in coniugio copulans, iam omnem in pace Gothorum populum subactum possedit, ita tamen, ut genti Gothorum semper unus proprius regulus, quamuis Hunorum consilio, imperaret. Et mox defuncto Venethario rexit eos Hunimundus filius quondam regis potentissimi Hermanarici, acer in bello totoque corpore pulchritudine pollens, qui post haec contra Suauorum gentem feliciter dimicauit. Eoque defuncto successit Thorismud filius eius flore iuuentutis ornatus, qui secundo principatus sui anno contra Gepidas mouit exercitum, magnaque de illis potitus uictoria, casu equi dicitur interemptus. Quo defuncto sic eum luxerunt Ostrogothae, ut quadraginta per annos in eius locum rex alius non succederet, quatenus et illius memoriae semperum haberent in ore, et tempus accederet, quo Valamer habitum repararet uirilem, qui erat ex consubrino eius genitus Vandalario; quia filius eius, ut superius diximus, Beremud iam contempta Ostrogotharum gente propter Hunorum dominium ad partes Hesperias Vesegotharum fuisset gentem secutus, de quo et ortus est Vitericus. Viterici quoque filius natus est Eutharicus, qui iunctus Amalasuinthae, filiae Theodorici, item Amalorum stirpem iam diuisam coniunxit et genuit Athalaricum et Mathesuindam. Sed quia Athalaricus in annis puerilibus defunctus est, Mathesuintha Constantinopolim allata de secundo uiro, id est Germano, fratruele Iustiniani imperatoris, genuit postumum filium, quem nominauit Germanum. Sed nobis, ut ordo, quem coepimus, decurrat, ad Vandalarii sobolem, quae trino flore pullulabat, redeundum est. Hic enim Vandalarius, fratruelis Hermanarici et supra scripti Thorismudi consubrinus, tribus editis liberis in gente Amala gloriatus est, id est Valamir, Thiudimir, Vidimir. Ex quibus per successionem parentum Valamir in regno conscendit, adhuc Hunis eos inter alias gentes generaliter optinentibus. Eratque tunc in tribus his germanis contemplatio grata, quando mirabilis Thiudimer pro fratris Valamir militabat imperio, Valamir uero pro altero iubebat ornando, Vidimer seruire fratribus aestuabat. Sic eis mutua affectione se tuentibus nulli penitus deerat regnum, quod utrique in sua pace tenebant. Ita tamen, ut saepe dictum est, imperabant, ut ipsi Attilae, Hunorum regis, imperio deseruirent. Quibus nec contra parentes Vesegothas licuisset recusare certamen, sed necessitas domini etiam parricidium si iubet, implendum est. Nec aliter ab Hunorum dominio diuelli potuit gens aliqua Scythica, nisi optata cunctis nationibus in commune et Romanis mors Attilae proueniret, quae tam fuit uilis, ut uita mirabilis.

49.

Qui, ut Priscus historicus refert, exitii sui tempore puellam Ildico nomine, decoram ualde, sibi in matrimo-

nio post innumerabiles uxores, ut mos erat gentis illius, socians eiusque in nuptiis hilaritate nimia resolutus, uino somnoque grauatus resupinus iaceret, redundans sanguis, qui ei solite de naribus effluebat, dum consuetis meatibus impeditur, itinere ferali faucibus elapsus eum extinxit. Ita glorioso per bella regi temulentia pudendos exitus dedit. Sequenti uero luce, cum magna pars diei fuisset exempta, ministri regii triste aliquid suspicantes post clamores maximos fores effringunt inueniuntque Attilae sine ullo uulnere necem sanguinis effusione peractam, puellamque demisso uultu sub uelamine lacrimantem. Tunc, ut gentis illius mos est, crinium parte truncata informes facies cauis turbauere uulneribus, ut proeliator eximius non femineis lamentationibus et lacrimis, sed sanguine lugeretur uirili. De quo id accessit mirabile, ut Marciano principi Orientis, de tam feroci hoste sollicito in somnis diuinitas adsistens, arcum Attilae in eadem nocte fractum ostenderet, quasi quod gens ipsa eo telo multum praesumat. Hoc Priscus historicus uera se dicit attestatione probare. Nam in tantum magnis imperiis Attila terribilis habitus est, ut eius mortem in locum muneris superna regnantibus indicarent. Cuius manes quibus modis a sua gente honoratae sunt, pauca de multis dicere non omittamus. In mediis siquidem campis et intra tentoria serica cadauere collocato spectaculum admirandum et sollemniter exhibetur. Nam de tota gente Hunorum lectissimi equites in eum locum, quo erat positus, in modum circensium cursibus ambientes, facta eius cantu funereo tali ordine referebant. Praecipuus Hunorum rex Attila, patre genitus Mundzucco, fortissimarum gentium dominus, qui inaudita ante se potentia solus Scythica et Germanica regna possedit, nec non utraque Romani orbis imperia captis ciuitatibus terruit, et, ne praedae reliqua subderentur, placatus precibus annuum uectigal accepit: cumque haec omnia prouentu felicitatis egerit, non uulnere hostium, non fraude suorum, sed in gente incolume inter gaudia laetus, sine sensu doloris occubuit. Quis ergo hunc exitum putet, quem nullus aestimat uindicandum? Postquam talibus lamentis est defletus, strauam super tumulum eius, quam appellant

ipsi, ingenti commessatione concelebrant, et contraria inuicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio celebrant noctuque secreto cadauer terrae recondunt. Cuius fercula primum auro, secundum argento, tertium ferri rigore communiunt, significantes tali argumento potentissimo regi omnia conuenisse: ferrum, quod gentes edomuit, aurum et argentum, quod ornatum rei publicae utriusque acceperit: addunt arma hostium caedibus adquisita, faleras uariarum gemmarum fulgore pretiosas et diuersi generis insignia, quibus colitur aulicum decus. Et, ut tantis diuitiis humana curiositas arceretur, operi deputatos detestabili mercede trucidarunt, emersitque momentanea mors sepelientibus cum sepulto.

50.

Talibus peractis, ut solent animi iuuenum ambitu potentiae concitari, inter successores Attilae de regno orta contentio est, et dum inconsulti imperare cupiunt cuncti, omnes simul imperium perdiderunt. Sic frequenter regna grauat copia quam inopia successorum. Nam filii Attilae, quorum per licentiam libidinis pene populus fuit, gentes sibi diuidi aequa sorte poscebant, ut ad instar familiae bellicosi reges cum populis mitterentur in sortem. Quod ut Gepidarum rex comperit Ardarichus, indignatus de tot gentibus uelut uilissimorum mancipiorum condicione tractari, contra filios Attilae primus insurgit, inlatumque seruiendi pudorem secuta felicitate detersit nec solum suam gentem, sed et ceteras, qui pariter premebantur, sua discessione absoluit, quia facile omnes adpetunt, quod pro cunctorum utilitate temptatur. In mutuum igitur armantur exitium, bellumque committitur in Pannonia iuxta flumen, cui nomen est Nedad. Illic concursus factus est gentium uariarum, quas Attila in sua tenuerat dicione. Diuiduntur regna cum populis fiuntque ex uno corpore membra diuersa, nec quae unius passioni compaterentur, sed quae exciso capite inuicem insanirent; quae numquam contra se pares inuenirent, nisi ipsae mutuis se uulneribus sauciantes, se ipsas discerperent fortissimae nationes. Nam ibi admirandum reor fuisse spectaculum, ubi cernere erat contis pugnan-

tem Gothum, ense furentem Gepidam, in uulnere suo Rogum tela frangentem, Suauum pede, Hunum sagitta praesumere, Alanum graui, Herulum leui armatura aciem struere. Post multos ergo grauesque conflictus fauit Gepidis inopinata uictoria. Nam XXX fere milia tam Hunorum quam aliarum gentium, quae Hunis ferebant auxilium, Ardarici gladius conspiratioque peremit. In quo proelio filius Attilae maior natu, nomine Ellac, occiditur, quem tantum parens super ceteros amasse perhibebatur, ut eum cunctis diuersisque liberis suis in regno praeferret; sed non fuit uoto patris fortuna consentiens. Nam post multas hostium caedes sic uiriliter eum constat peremptum, ut tam gloriosum superstes pater optasset interitum. Reliqui uero germani eius eo occiso fugantur iuxta litus Pontici maris, ubi prius Gothos sedisse descripsimus. Cesserunt itaque Huni, quibus cedere putabatur uniuersitas. Adeo discidium perniciosa res est, ut diuisi corruerent, qui adunatis uiribus territabant. Haec causa Ardarici regis Gepidarum felix affuit diuersis nationibus, qui Hunorum regimini inuiti famulabantur, eorumque diu maestissimos animos ad hilaritatem libertatis uotiuam erexit; uenientesque multi per legatos suos ad solum Romanum et a principe tunc Marciano gratissime suscepti, distributas sedes, quas incolerent, acceperunt. Nam Gepidi Hunorum sibi sedes uiribus uindicantes, totius Daciae fines uelut uictores potiti, nihil aliud a Romano imperio, nisi pacem et annua sollemnia, ut strenuas, amica pactione postulauerunt. Quod et libens tunc annuit imperator, et usque nunc consuetum donum gens ipsa a Romano suscipit principe. Gothi uero cernentes Gepidas Hunorum sedes sibi defendere Hunorumque populum suas antiquas sedes occupare, maluerunt a Romano regno terras petere, quam cum discrimine suo inuadere alienas, accipientesque Pannoniam, quae in longa porrecta planitie habet ab oriente Moesiam superiorem, a meridie Dalmatiam, ab occasu Noricum, a septentrione Danubium. Ornata patria ciuitatibus plurimis, quarum prima Syrmis, extrema Vindomina. Sauromatae uero, quos Sarmatas dicimus, et Cemandri et quidam ex Hunis parte Illyrici ad castra Martenam urbem sedes sibi

datas coluerunt. Ex quo genere fuit Bliuila dux Pentapolitanus eiusque germanus Froila et nostri temporis Bessa patricius. Scyri uero et Sadagarii et certi Alanorum cum duce suo nomine Candac Scythiam minorem inferioremque Moesiam acceperunt. Cuius Candacis Alanouilamuthis patris mei genitor Paria, id est meus auus, notarius, quousque Candac ipse uiueret, fuit, eiusque germanae filii Gunthigis, qui et Baza dicebatur, magister militum, Andages, filii Andelae, de prosapia Amalorum descendentis. Ego item, quamuis agrammatus, Iordanis ante conuersionem meam notarius fui. Rogi uero aliaeque nationes nonnullae Bizzim et Arcadiopolim ut incolerent, petiuerunt. Hernac quoque, iunior Attilae filius, cum suis in extremo minoris Scythiae sedes delegit. Emnetzur et Vltzindur consanguinei eius in Dacia ripense Vto et Hisco Almoque potiti sunt, multique Hunorum passim proruentes tunc se in Romaniam dederunt, e quibus nunc usque Sacromontisii et Fossatisii dicuntur.

51.

Erant siquidem et alii Gothi, qui dicuntur minores, populus immensus, cum suo pontifice ipsoque primate Vulfila, qui eos dicitur et litteris instituisse. Hodieque sunt in Moesia regionem incolentes Nicopolitanam ad pedes Emimonti gens multa, sed paupera et inbellis, nihilque habundans, nisi armento diuersi generis, pecorum et pascua siluaque lignorum; parum tritici ceterarumque specierum terras fecundas. Vineas uero nec, si sunt alibi, certi eorum cognoscunt, ex uicina loca sibi uinum negotiantes; nam lacte aluntur plerique.

52.

Ergo, ut ad gentem, unde agimus, reuertamur, id est Ostrogotharum, qui in Pannonia sub rege Valamir eiusque germanis Thiudimer et Videmir morabantur, quamuis diuisa loca, consilia tamen unita. Nam Valamer inter Scarniungam et Aqua nigra fluuios, Thiudimer iuxta lacum Pelsois, Vidimer inter utrosque manebant. Contigit ergo, ut Attilae filii contra Gothos, quasi de-

sertores dominationis suae, uelut fugacia mancipia requirentes uenirent, ignarisque aliis fratribus super Valamer solum inruerent. Quos tamen ille, quamuis cum paucis, excepit, diuque fatigatos ita prostrauit, ut uix pars aliqua hostium remaneret, quae in fugam uersa eas partes Scythiae peteret, quas Danapri amnis fluenta praetermeant, quam lingua sua Huniuar appellant. Eo namque tempore ad fratris Thiudimeri gaudii nuntium direxit, sed eo mox die nuntius ueniens felicius in domo Thiudimer repperit gaudium. Ipso siquidem die Theodoricus eius filius, quamuis de Erelieua concubina, bonae tamen spei puerulus natus erat. Post tempus ergo non multum rex Valamir eiusque germani Thiudemir et Vidimir, consueta dum tardarent dona a principe Marciano, quae ad instar strenuae acciperent, ut pacis foedera custodirent, missa legatione ad imperatorem uident Theodericum, Triarii filium, et hunc genere Gothico, alia tamen stirpe, non Amala procreatum, omnino florentem cum suis, Romanorumque amicitiis iunctum et annua sollemnia consequentem, et se tantum despici. Ilico furore commoti arma arripiunt et Illyricum pene totum discurrentes in praeda deuastant. Sed statim imperator animo mutato ad pristinam recurrit amicitiam, missaque legatione tam praeterita cum instantibus munera tribuit, quam etiam de futuro sine aliqua controuersia tribuere compromittit, pacisque obsidem ab eis, quem supra rettulimus, Theodoricum infantulum Thiudimeris accipiunt; qui iam septem annorum incrementa conscendens, octauum intrauerat annum. Quem dum pater cunctatur dare, patruus Valamir extitit supplicator, tantum ut pax firma inter Romanos Gothosque maneret. Datus igitur Theodoricus obses a Gothis duciturque ad urbem Constantinopolitanam Leoni principi, et, quia puerulus elegans erat, meruit gratiam imperialem habere.

53.

Postquam ergo firma pax Gothorum cum Romanis effecta est, uidentes Gothi non sibi sufficere ea, quae ab imperatore acciperent, simulque solitam cupientes ostentare uirtutem, coeperunt uicinas gentes circumcirca praedari, primum contra Sadagis, qui interiorem Pannoniam possidebant, arma mouentes. Quod ubi rex Hunorum Dintzic, filius Attilae, cognouisset, collectis secum qui adhuc uidebantur, quamuis pauci, eius tamen sub imperio remansisse, Vltzinzures, Angisciros, Bittugures, Bardores, ueniensque ad Basianam Pannoniae ciuitatem, eamque circumuallans fines eius coepit praedare. Quo conperto Gothi ibi, ubi erant, expeditionemque soluentes, quam contra Sadagis collegerant, in Hunos conuertunt, et sic eos suis a finibus inglorios pepulerunt, ut iam ex illo tempore, qui remanserunt Huni, et usque hactenus Gothorum arma formident. Quiescente uero tandem Hunorum gente a Gothis Hunimundus Suauorum dux, dum ad depraedandas Dalmatias transit, armenta Gothorum in campis errantia depraedauit, quia Dalmatia Suauiae uicina erat, nec a Pannonios fines multum distabat, praesertim ubi tunc Gothi residebant. Quid plurimum? Hunimundus cum Suauis uastatis Dalmatiis ad sua reuertens, Thiudimer, germanus Valameris regis Gothorum, non tantum iacturam armentorum dolens, quantum metuens, ne Suaui, si inpune hoc lucrarentur, ad maiorem licentiam prosilirent, sic uigilauit in eorum transitu, ut intempesta nocte dormientes inuaderet ad lacum Pelsodis, consertoque inopinato proelio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem Hunimundum captum et omnem exercitum eius, qui gladium euasissent, Gothorum subderet seruituti. Et dum multum esset amator misericordiae, facta ultione ueniam condonauit, reconciliatusque cum Suauis, eundem, quem ceperat, adoptans sibi filium, remisit cum suis in Suauiam. Sed ille inmemor paternae gratiae post aliquod tempus conceptum dolum parturiens, Scirorum gentem incitans, qui tunc super Danubium considebant et cum Gothis pacifice morabantur, quatenus scissi ab eorum foedere secumque iuncti in arma prosilirent gentemque Gothorum inuaderent. Tunc Gothis nihil mali sperantibus, praesertim de utrisque amicis uicinis confisi, bellum exurgit ex inprouiso, coactique necessitate ad arma confugiunt, solitoque certamine arrepto se suamque iniuriam ulciscuntur. In eo siquidem proelio rex eorum Valamir dum equo insidens ad cohortandos suos ante aciem curre-

ret, proturbatus equus corruit sessoremque suum deiecit, qui mox inimicorum lanceis confossus interemptus est. Gothi uero tam regis sui mortem, quam suam iniuriam a rebellionibus exigentes, ita sunt proeliati, ut pene de gente Scirorum, nisi qui nomen ipsud ferrent, et hi cum dedecore, non remansissent: sic omnes extincti sunt.

54.

Quorum exitium Suauorum reges Hunimundus et Halaricus ueriti in Gothos arma mouerunt freti auxilio Sarmatarum, qui cum Beuca et Babai regibus suis auxiliarii eis aduenissent, ipsasque Scirorum reliquias quasi ad ultionem suam acrius pugnaturas accersientes cum Edica et Hunuulfo eorum primatibus, habuerunt simul secum tam Gepidas, quam gente Rugorum non parua solacia, ceterisque hinc inde collectis ingentem multitudinem adgregantes ad amnem Bolia in Pannoniis castra metati sunt. Gothi tunc Valamer defuncto ad fratrem eius Thiudimer confugerunt. Qui quamuis dudum cum fratribus regnans, tamen auctioris potestatis insignia sumens, Vidimer fratre iuniore accito, et cum ipso curas belli partitus, coactus ad arma prosiluit. Consertoque proelio superior pars inuenitur Gothorum, adeo ut campus inimicorum corruentium cruore madefactus ut rubrum pelagus appareret, armaque et cadauera in modum collium cumulata campum plus decem milibus oppleuerunt. Quod Gothi cernentes, ineffabili exultatione laetantur, eo quod et regis sui Valameris sanguinem et suam iniuriam cum maxima inimicorum strage ulciscerentur. De uero innummeranda uariaque multitudine hostium qui ualuit euadere, perquaquam effugati uix ad sua inglorii peruenerunt.

55.

Post certum uero tempus instanti hiemali frigore amneque Danubii solite congelato (nam istius modi fluuius ille congelascit, ut in silicis modum pedestrem uehat exercitum, plaustraque et traculas uel quidquid uehiculi fuerit, nec cumbarum indigeat lintres) sic ergo eum gelatum Thiodimer Gothorum rex cernens, pedestrem

ducit exercitum, emensoque Danubio Suauis inprouisus a tergo apparuit. Nam regio illa Suauorum ab oriente Baibaros habet, ab occidente Francos, a meridie Burgundzones, a septentrione Thuringos. Quibus Suauis tunc iuncti aderant etiam Alamanni, ipsique Alpes Reticas omnino regentes, unde nonnulla fluenta Danubium influunt, nimio cum sonitu uergentia. Hic ergo taliterque munito loco rex Thiudimer hiemis tempore Gothorum ductauit exercitum, et tam Suauorum gentem quam etiam Alamannorum, utrasque ad inuicem foederatas, deuicit, uastauit et pene subegit. Inde quoque uictor ad proprias sedes, id est Pannonias, reuertens Theodoricum filium suum, quem Constantinopolim obsidem dederat, a Leone imperatore remissum cum magnis muneribus gratanter excepit. Qui Theodoricus iam adulescentiae annos contingens expleta pueritia et decem et octo annos peragens ascitis certis ex satellitibus patris et ex populo amatores sibi clientesque consociauit, paene sex milia uiros, cum quibus inconscio patre emenso Danubio super Babai Sarmatarum regem discurrit, qui tunc de Camundo duce Romanorum uictoria potitus, superbiae tumore regnabat, eumque superueniens Theodoricus interemit, familiamque et censum depraedans ad genitorem suum cum uictoria repedauit. Singidunum dehinc ciuitatem, quam ipsi Sarmatae occupassent, inuadens non Romanis reddidit, sed suae subdidit dicioni.

56.

Minuentibus se deinde hinc inde uicinarum gentium spoliis, coepit et Gothis uictus uestitusque deesse, et hominibus, quibus dudum bella alimoniam praestitissent, pax coepit esse contraria, omnesque cum magno clamore ad regem Thiudimer accedentes Gothi orant, quacumque parte uellet tantum, ductaret exercitum. Qui accito germano missaque sorte hortatus est, ut ille in partes Italiae, ubi tunc Glycerius regnabat imperator, ipse uero sicut fortior ad fortius regnum accederet orientale, quod et factum est. Et mox Vidimer Italiae terras intrauit, extremum fati munus reddens rebus excessit humanis successorem relinquens Vidimer filium suumque syno-

nymum. Quem Glycerius imperator muneribus datis de Italia ad Gallias transtulit, quae a diuersis circumcirca gentibus premebantur, asserens uicinos ibi Vesegothas eorum parentes regnare. Quid multum? Vidimer acceptis muneribus simulque mandato a Glycerio imperatore Gallias tendit, seseque cum parentibus Vesegothis iungens unum corpus efficiunt, ut dudum fuerant, et sic Gallias Spaniasque tenentes suo iure defendunt, ut nullus ibi alius praeualeret. Thiudimer autem frater senior cum suis transit Saum amnem, Sarmatis militibusque interminans bellum, si aliquis ei obstaret. Quod illi uerentes quiescunt, immo nec praeualent ad tantam multitudinem. Videns Thiudimer undique sibi prospera prouenire, Naissum primam urbem inuadit Illyrici, filioque suo Theodorico sociatus astat, et III milia e comitibus per castra Herculis transmittit Vlpiana. Qui uenientes tam eam quam et Stobis mox in deditionem accipiunt, nonnullaque loca Illyrici inaccessibilia sibi primum tunc peruia faciunt. Nam Eracleam et Larissam ciuitates Thessaliae primum praedas ereptas, dehinc ipsas iure bellico potiuntur. Thiudimer uero rex animaduertens felicitatem tam suam quam etiam filii, nec his tantum contentus, egrediens Naisitana urbe paucis ad custodiam derelictis ipse Thessalonicam petiit, in qua Helarianus patricius a principe directus cum exercitu morabatur. Qui dum uideret uallo circuiri Thessalonicam nec se eorum conatibus posse resistere, missa legatione ad Thiudimer regem muneribusque oblatis ab excidione eum urbis retorquet, initoque foedere Romanus ductor cum Gothis loca eis iam sponte, quae incolerent, tradidit, id est Cellam, Pellas, Europum, Medianam, Petinam, Beream, et aliam, quae Dium uocatur. Vbi Gothi cum rege suo armis depositis composita pace quiescunt. Nec diu post haec et rex Thiudimer in ciuitate Cerras fatali aegritudine occupatus uocatis Gothis Theodoricum filium regni sui designat heredem et ipse mox rebus humanis excessit.

57.

Theodoricum uero gentis suae regem audiens ordinatum imperator Zeno grate suscepit eique euocatoria

destinata ad se in urbem uenire praecepit, dignoque suscipiens honore inter proceres sui palatii collocauit. Et post aliquod tempus ad ampliandum honorem eius in arma sibi eum filium adoptauit, de suisque stipendiis triumphum in urbe donauit, factusque est consul ordinarius, quod summum bonum primumque in mundo decus edicitur; nec tantum hoc, sed etiam equestrem statuam ad famam tanti uiri ante regiam palatii collocauit. Inter haec ergo Theodoricus Zenonis imperio foedere sociatus, dum ipse in urbe omnibus bonis frueretur, gentemque suam in Illyrico, ut diximus, residentem non omnino idoneam aut refertam audiret, elegit potius solito more gentis suae labore quaerere uictum, quam ipse otiose frui regni Romani bona et gentem suam mediocriter uictitare, secumque deliberans, ad principem ait: 'Quamuis nihil desit nobis imperio uestro famulantibus, tamen, si dignum ducit pietas uestra, desiderium mei cordis libenter exaudiat.' Cumque ei, ut solebat, familiariter facultas fuisset loquendi concessa: 'Hesperia' inquit 'plaga, quae dudum decessorum prodecessorumque uestrorum regimine gubernata est, et urbs illa caput orbis et domina, quare nunc sub regis Thorcilingorum Rogorumque tyrannide fluctuatur? Dirige me cum gente mea, si praecipis, ut et hic expensarum pondere careas, et ibi, si adiutus a domino uicero, fama uestrae pietatis inradiet. Expedit namque, ut ego, qui sum seruus uester et filius, si uicero, uobis donantibus regnum illud possideam; haut ille, quem non nostis, tyrannico iugo senatum uestrum partemque rei publicae captiuitatis seruitio premat. Ego enim si uicero, uestro dono uestroque munere possidebo; si uictus fuero, uestra pietas nihil amittet, immo, ut diximus, lucratur expensas.' Quo audito quamuis aegre ferret imperator discessum eius, nolens tamen eum contristare, annuit, quae poscebat, magnisque ditatum muneribus dimisit a se, senatum populumque ei commendans Romanum. Igitur egressus urbem regiam Theodoricus et ad suos reuertens, cum omni gente Gothorum, qui tamen ei praebuerunt consensum, Hesperiam tendit rectoque itinere per Sirmis ascendit uicina Pannoniae, indeque Venetiarum fines ingressus ad pontem Sontii nuncupatum castra metatus est. Cumque

ibi ad reficienda corpora hominum iumentorumque aliquanto tempore resedisset, Odoacer armatum contra eum direxit exercitum. Quem ille ad campos Veronenses occurrens magna strage deleuit, castrisque solutis fines Italiae cum potiore audacia intrat transactoque Pado amne ad Rauennam regiam urbem castra componit tertio fere miliario ab urbe loco, qui appellatur Pineta. Quod cernens Odoacer intus se in urbe communit; indeque subreptiue noctu frequenter cum suis egrediens, Gothorum exercitum inquietat et hoc non semel nec iterum, sed frequenter et pene molitur toto triennio. Sed frustra laborabat, quia cuncta Italia dominum iam dicebat Theodoricum, et illius ad nutum res illa publica obsecundabat. Tantum ille solus cum paucis satellitibus et Romanos, qui aderant, et fame et bello cotidie intra Rauennam laborabat. Quo dum nihil proficeret, missa legatione ueniam supplicabat. Cui et primum concedens Theodoricus, postmodum ab hac luce priuauit, tertioque, ut diximus, anno ingressus sui in Italiam Zenonisque imperatoris consulto priuatum habitum suaeque gentis uestitum deponens, insigne regio amictu, quasi iam Gothorum Romanorumque regnator, adsumit, missaque legatione ad Lodoin Francorum regem, filiam eius Aodefledam sibi in matrimonium petit. Quam ille grate libenterque concessit, suosque filios Celdebertum et Heldebertum et Thiudebertum credens hac societate cum gente Gothorum inito foedere sociari. Sed non adeo ad pacis concordiam profuit ista coniunctio, quia saepe numero propter Gallorum terras grauiter inter se decertati sunt. Numquam Gothus Francis cessit, dum uiueret Theodoricus.

58.

Antequam ergo de Audefleda subolem haberet, naturales ex concubina, quas genuisset adhuc in Moesia, filias habuit unam nomine Thiudigotho et aliam Ostrogotho. Quas mox in Italiam uenit, regibus uicinis in coniugio copulauit, id est unam Alarico Vesegotharum et aliam Sigismundo Burgundzonorum. De Alarico ergo natus est Amalaricus. Quem auus Theodoricus in annis puerilibus utroque parente orbato, dum fouet atque

tuetur, comperit Eutharicum Veterici filium, Beremodi et Thorismodi nepotem, Amalorum de stirpe descendentem in Spania degi iuuenili aetate, prudentia et uirtute corporisque integritate pollentem. Ad se eum fecit uenire eique Amalasuintham filiam suam in matrimonio iungit. Et ut in plenum suam progeniem dilataret, Amalafridam germanam suam, matrem Theodahadi, qui postea rex fuit, Africam regi Vandalorum coniugem dirigit Thrasamundo, filiamque eius, neptem suam, Amalabergam Thuringorum regi consociat Herminefredo. Pitzamum quoque suum comitem et inter primos electum ad optinendam Sirmiensem dirigit ciuitatem. Quam ille expulso rege eius Trasarico, filio Trafstilae, retenta eius matre optinuit. Indeque contra Sabinianum, Illyricum magistrum militiae, qui tunc cum Mundone parauerat conflictum, ad ciuitatem cognomine Margoplanum, quae inter Danubium Margumque flumina adiacebat, cum duobus milibus peditum, equitibus quingentis in Mundonis solacia ueniens, Illyricianum exercitum demoliuit. Nam hic Mundo de Attilanis quondam origine descendens, Gepidarum gentem fugiens, ultra Danubium in incultis locis sine ullis terrae cultoribus diuagatus, et plerisque abactoribus scamarisque et latronibus undecumque collectis, turrem, quae Herta dicitur, super Danubii ripam positam, occupans, ibique agresti ritu praedasque innectens uicinis, regem se suis grassatoribus fecerat. Hunc ergo pene desperatum et iam de traditione sua deliberantem Pitzamus subueniens e manibus Sabiniani eripuit, suoque regi Theoderico cum gratiarum actione fecit subiectum. Non minorem tropaeum de Francis per Ibbam suum comitem in Galliis adquisiuit plus triginta milia Francorum in proelio caesa. Nam et Thiudem suum armigerum post mortem Alarici generi tutorem in Spaniae regno Amalarici nepotis constituit. Qui Amalaricus in ipsa adulescentia Francorum fraudibus inretitus regnum cum uita amisit. Post quem Thiudis tutor eiusdem, regnum ipsum inuadens, Francorum insidiosam calumniam de Spaniis pepulit, et usque dum uiueret, Vesegothas continuit. Post quem Thiudigisclos regnum adeptus non diu regnans defecit, occisus a suis. Cui

succedens hactenus Agil continet regnum. Contra quem Athanagildus insurgens Romani regni concitat uires, ubi et Liberius patricius cum exercitu destinatur. Nec fuit in parte occidua gens, quae Theoderico, dum aduiueret, aut amicitia aut subiectione non deseruiret.

59.

Sed postquam ad senium peruenisset et se in breui ab hac luce egressurum cognosceret, conuocans Gothos comites gentisque suae primates, Athalaricum, infantulum adhuc uix decennem, filium filiae suae Amalasuinthae, qui Eutharico patre orbatus erat, regem constituit, eisque in mandatis ac si testamentali uoce denuntians, ut regem colerent, senatum populumque Romanum amarent, principemque orientalem placatum semper propitiumque haberent post deum. Quod praeceptum quamdiu Athalaricus rex eiusque mater aduiuerent, in omnibus custodientes, pene per octo annos in pace regnarunt, quamuis Francis de regno puerili desperantibus, immo in contemptu habentibus bellaque parare molientibus, quod pater et auus Gallias occupassent, eis concessit. Cetera in pace et tranquillitate possessa. Dum ergo ad spem iuuentutis Athalaricus accederet, tam suam adulescentiam quam matris uiduitatem Orientis principi commendauit, sed in breui infelicissimus inmatura morte praeuentus rebus humanis excessit. Tum mater, ne pro sexus sui fragilitate a Gothis sperneretur, secum deliberans Theodahatum, consobrinum suum, germanitatis gratia accersitum a Tuscia, ubi priuatam uitam degens in laribus propriis erat, in regno locauit. Qui immemor consanguinitatis, post aliquantum tempus a palatio Rauennate abstractam in insulam laci Bulsiniensis eam exilio relegauit, ubi paucissimos dies in tristitia degens ab eius satellitibus in balneo est strangulata.

60.

Quod dum Iustinianus imperator orientalis audisset et quasi susceptorum suorum morte ad suam iniuriam redundaret, sic est commotus. Eodem namque tempore cum de Africa Vandalicum per fidelissimum suum Belesarium

patricium reportasset triumphum, nec mora, in ipso tempore madentibus adhuc armis cruore Vandalico contra Gothos per eundem ducem mouit procinctum. Qui dux prouidentissimus haud secus arbitratur Getarum subigere populum, nisi prius nutricem eorum occupasset Siciliam. Quod et factum est. Trinacriamque ingresso mox Gothi, qui Syracusanum oppidum insidebant, uidentes se nihil praeualere, cum suo duce Sinderith ultro se Belesario dediderunt. Cumque ergo Romanus ductor Siciliam peruasisset, Theodahadus comperiens Euermud generum suum cum exercitu ad fretum, quod inter Campaniam Siciliamque interiacet et de Tyrreni maris sinu in uastissimum Adriaticum aestum euoluitur, custodiendum direxit. Vbi cum Euermud accessisset, ad Regium oppidum castra composuit. Nec mora, deterioratam causam cernens suorum, ad partes uictoris cum paucis et fidelissimis famulis consciis mouit ultroque se Belesarii pedibus aduoluens, Romani regni optat seruire principibus. Quod Gothorum exercitus sentiens, suspectum Theodahadum clamitat regno pellendum, et sibi ductorem suum Vitigis, qui armiger eius fuerat, in regem leuandum. Quod et factum est; et mox in campis barbaricis Vitiges in regnum leuatus Romam ingreditur, praemissisque Rauennam fidelissimis sibi uiris Theodahadi necem demandat. Qui uenientes imperata sibi perficiunt, et occiso Theodahado rege, qui a rege missus adueniebat, ut adhuc in campis barbaricis erat, Vitigem populis nuntiat. Inter haec Romanus exercitus emenso freto Campaniam accedens subuersaque Neapoli Romam ingreditur; unde ante paucos dies rex Vitiges egressus Rauennam profectus, Mathesuintham filiam Amalasuinthae, Theoderici quondam regis neptem, sibi in matrimonio sociarat. Cumque is nouis nuptiis delectatus aulam regiam fouet Rauennae, Roma egressus imperialis exercitus munita utriusque Tusciae loca inuadit. Quod cernens per nuntios Vitiges, cum Hunila duce Gothorum manum armis consertam mittit Perusiam. Vbi dum Magnum comitem cum paruo exercitu residentem obsessione longa euellere cupiunt, superueniente Romano exercitu ipsi euulsi et omnino extincti sunt. Quod audiens Vitiges, ut leo furibun-

dus, omnem Gothorum exercitum congregat, Rauennaque egressus Romanas arces obsidione longa fatigat. Sed frustrata eius audacia post quattuordecim menses ab obsidione Romanae urbis aufugit et se ad Ariminensem oppressionem praeparat. Vnde pari tenore frustratus fugatusque, Rauennam se recepit; ubi obsessus, nec mora, ultro se ad partes dedit uictoris cum Mathesuentha iugali regiasque opes. Et sic famosum regnum fortissimamque gentem diuque regnantem tandem pene duo millensimo et trecentesimo anno uictor gentium diuersarum Iustinianus imperator per fidelissimum consulem uicit Belesarium et perductum Vitigim Constantinopolim patricii honore donauit. Vbi plus biennio demoratus imperatorisque in affectu coniunctus rebus excessit humanis. Mathesuintham uero iugalem eius fratrueli suo Germano patricio coniunxit imperator. De quibus post humatum patris Germani natus est filius, item Germanus. In quo coniuncta Aniciorum gens cum Amala stirpe spem adhuc, utriusque generis domino praestante, promittit. Huc usque Getarum origo ac Amalorum nobilitas et uirorum fortium facta ac laudanda progenies. Laudabiliori principi cessit et fortiori duci manus dedit, cuius fama nullis saeculis, nullis silebitur aetatibus, sed uictor ac triumphator Iustinianus imperator et consul Belesarius Vandalici, Africani Geticique dicentur. Haec qui legis, scito me maiorum secutum scripta, ex eorum latissima prata paucos flores collegisse, unde inquirenti pro captu ingenii mei coronam contexam. Nec me quis in fauorem gentis praedictae, quasi ex ipsa trahentem originem, aliqua addidisse credat, quam quae legi aut comperi. Nec sic tamen cuncta, quae de ipsis scribuntur aut referuntur, complexus sum, nec tantum ad eorum laudem, quantum ad eius laudem, qui uicit, exponens.

INDEX NOMINVM.

AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR
(Paul Siebeck) in FREIBURG I. B. und TÜBINGEN.

Soeben erschien der

Dritte Band

von

Zimmerische Chronik.

Herausgegeben von

Karl August Barack.

Zweite verbesserte Auflage.

4 Bände gross Octav. Circa 160 Bogen.

Erschienen sind seit Ostern 1881: *Erster Band. Zweiter Band. Dritter Band.*

Der vierte Band erscheint Anfangs 1882.

Subscriptionspreis pro Band 15 Mark.

Nach Erscheinen des vierten Bandes tritt ein erhöhter Ladenpreis ein.

In Renaissance-Lederband gebundene Exemplare pro Band 5 Mark mehr.

Der erste bis dritte Band kann von der nächstgelegenen Buchhandlung zur Ansicht vorgelegt werden.

Koberstein-Bartsch (I. 5. Auflage. S. 413) nennt die Zimmerische Chronik „Eine reiche Quelle für die Culturgeschichte im weitesten Sinne, Rechtsgeschichte, häusliches und öffentliches Leben, Mythologie und Volksglauben, Schwank und Novelle".

December 1881.

Druck von Gebrüder Kröner in Stuttgart.

[N]eu erschienene Werke: Germanischer Bücherschatz herausgegeben von Dr. A. Holder.

gelangt ist. Unlesbare einzelne Buchstaben sind durch ebensoviele eckige Puncte ausgedrückt. Ausradiertes ist in runde Klammern gesetzt. — Die Herausgabe von **Otfrid's** Evangelienbuch hat Herr Professor Dr. Paul Piper übernommen, welcher in einem kurzen Vorwort, auf das wir hier der Kürze halber verweisen, Näheres über seine Ausgabe mittheilt.

Der Text von **Iordanis'** (Iornandes') Gotengeschichte ist, nach eingehendem Quellen-Studium, auf diplomatischer Grundlage neu hergestellt. Ausser dem im Jahre 1880 verunglückten alten Pfälzer Codex, welcher vom Herausgeber noch rechtzeitig genau hatte verglichen werden können, wurden besonders die Pariser Handschriften zu Rathe gezogen. — **Nithard's** Geschichtswerk erscheint nach neuer Vergleichung der in Paris nun wieder zugänglichen Handschrift von St.-Magloire.

Der Verleger war bemüht, bei guter und solider Ausstattung die Bändchen zu einem möglichst billigen Preise herzustellen.

Für 1882 sind vorerst in Aussicht genommen:

Nithardi historiarum libri IIII. Edidit Alfred Holder.

Baedae historia ecclesiastica gentis Anglorum. Edidit Alfred Holder.

Saxonis Grammatici historia Danica. Edidit Alfred Holder.

Dr. Alfred Holder. Akadem. Verlagsbuchhandlung von J. C. B. Mohr.

Neu erschienene Werke: Margaretha Ebner und Heinrich von Nördlingen.

Soeben ist erschienen:

Margaretha Ebner
und
Heinrich von Nördlingen.

Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Mystik.

Von

Philipp Strauch.

8. (CVI. 415 Seiten.) 12 Mark.

Die Offenbarungen der Margaretha Ebner (÷ 1351) zu Maria Medingen erscheinen hier zum ersten Male nach der Medinger Handschrift des Jahres 1353 mit Berücksichtigung einer Handschrift des Britischen Museums sowie der Fürstlich Wallersteinischen Bibliothek zu Mayhingen gedruckt. Ihnen folgt in chronologischer Anordnung die Correspondenz Heinrichs von Nördlingen und einiger anderer Mystiker mit Margaretha nach derselben Handschrift des Britischen Museums, die auch die Offenbarungen enthält. Die Einleitung berichtet über die Handschriften, ihr gegenseitiges Verhältniss, über die Sprache der Denkmäler und bringt eine Darstellung der Lebensverhältnisse der Ebnerin und Heinrichs von Nördlingen. Den Schluss bildet ein fortlaufender Commentar zu den Schriften in Gestalt von Anmerkungen.

